



**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

EX. A

S. O. U.
0

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1955:54

Inrikesdepartementet

KUNGL. BIBL.
- 6 APR 1956
STOCKHOLM



HÄKTEN OCH ARRESTER

AV

POLISARRESTUTREDNINGEN

Stockholm 1955

Statens offentliga utredningar 1955

Kronologisk förteckning

1. Lag om jordbrukskasserörelsen m.m. Kihlström. 160 s. Jo.
2. Stöd åt den mindre och medelstora skeppsfarten. Idun. 280 s. H.
- 3 o. 4. Nordiska post- och teletaxor. Idun. 37 s. U.
5. Prissättningen på jordbruksprodukter. Bilaga 1. Marcus. 101 s. Jo.
6. Vattenvården. Hæggeström. 133 s. Jo.
7. Det mindre jordbrukets möjligheter att uppnå bättre lörsamhet. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 402 s. Jo.
8. Tvätt. Kihlström. 368 s., 8 s. pl. S.
9. Frågan om statsinlösen av stamaktierna i LKAB. Marcus. 31 s. Fi.
10. Vidlyftiga rättgångar. Norstedt. 72 s. Ju.
11. Psykologisk utbildning och forskning. Idun. 326 s. E.
12. Rationalisering av sjukhusdriften. Kihlström. 283 s. I.
13. Utländstransaktionerna och den svenska ekonomin. Av B. Metelius. Idun. 245 s. Fi.
14. Yrkeskøornas handelsundervisning m.m. Marcus. 489 s. E.
15. Detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Kopparbergs och Gävleborgs län. Kihlström. 47 s. K.
16. Pris och prestation i handeln. Idun. 478 s., 16 s. pl. H.
17. Sekretessen vid förundersökning i brottmål. Kihlström. 92 s. I.
18. Undersökningar rörande små avloppsreningsanläggningar. Victor Petterson. 105 s., 5 s. pl. I.
19. Administrativt rättsskydd. Kihlström. 104 s. Ju.
20. Det döva barnets språk- och talutveckling. Idun. 88 s., 4 s. pl. E.
21. Tekniska skolutbildningen. Idun. 592 s. E.
22. Detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Västerbottens, Jämtlands och Västerbottens län. Kihlström. 58 s. K.
23. Busslinjeutredningen. 2. Betänkande rörande översyn av vissa bestämmelser i 1940 års förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m.m. jämte förslag till lag angående företag, som driva yrkesmässig trafik med omnibus. Katalog och Tidskriftstryck. 142 s. K.
24. Ny bagerilag. Beckman. 98 s. S.
25. Finanspolitikens ekonomiska teori. Av B. Hansen. Almqvist & Wiksell, Uppsala. 403 s. Fi.
26. Flygfotogrammetrisk verksamhet. Gummesson. 216 s., 5 kartor. Jo.
27. Förslag till ny förordning om erkända arbetslöshetskassor m.m. Norstedt. 263 s. S.
28. Samlingslokaler. Beckman. 190 s., 14 s. pl. S.
29. Samhället och barnfamiljerna. Idun. 294 s. S.
30. Tjänstebostäder. Idun. 266 s. C.
31. Skolväsendets lokala och regionala ledning samt lärartillsättningen. Kihlström. 582 s., 3 kartor. E.
32. Allmän pensionsförsäkring. Norstedt. VIII, 476 s. H.
33. Nordiska vägtrafikbestämmelser m.m. Idun. 155 s. U.
34. Arbetskraftsbehovet inom offentlig verksamhet. Idun. 266 s. S.
35. Hyresregleringens avveckling m.m. Gummesson. 165 s. Ju.
36. Lag angående jordfästning och gravsättning m.m. Idun. 32 s. Ju.
37. Utredningshem. Beckman. 126 s. S.
38. Tobakshandelsregleringen. Katalog och Tidskriftstryck. 194 s. Fi.
39. Statsstöd för samlingslokaler. Idun. 128 s. S.
40. Råjongplanens fullföljande. Kihlström. 112 s. Ju.
41. Arbetsarkivstyrelsen och yrkesinspektionen. Kihlström. 171 s. S.
42. Luftfartslag. Norstedt. 238 s. Ju.
43. Om riksbankens sedelutgivningsrätt och därmed sammanhängande penningpolitiska frågor. Idun. 159 s. Fi.
44. Betänkande med förslag till läkemedelsförordning. Victor Petterson. 496 s. I.
45. Konkurrens och priser. Marcus. 219 s. H.
46. Besittningsskydd för hyresgäst. Idun. 21 s. Ju.
47. Kyrkomötets grundlagsenliga befogenheter m.m. Kihlström. 322 s. E.
48. Nya skatteskalor. Idun. 130 s. Fi.
49. Värme- och sanitetsbranschen. Av P. Holm. Victor Petterson. 344 s. S.
50. Justitieombudsmannainstitutionen m.m. Beckman. 147 s. Ju.
51. Ändrad taxeringsorganisation. Idun. 323 s. Fi.
52. Epileptikervården. Idun. 174 s. I.
53. Realskolan under övergångstiden. Hæggeström. 412 s. E.
54. Håkten och arrester. Katalog och Tidskriftstryck. 55 s. I.

Äm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E = ekklesiastikdepartementet, Jo = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1955:54

Inrikesdepartementet



HÄKTEN OCH ARRESTER

Av

polisarrestutredningen

KATALOG OCH TIDSKRIFTSTRYCK
STOCKHOLM 1956

STATENS OFRANTLIGA FÖRBÄDLINGEN 1935:1

Justitiedepartementet



HÄKTEN OCH ARRESTER

af

polismästaren

KATALOG OCH TIDSKRIFTSLISTA

STOCKHOLM 1935 62249

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Inrikesdepartementet ..	5
Förslag till lag om behandling av häktade med flera (häkteslag)	7
Förslag till kungörelse med vissa föreskrifter angående härads- och stads- häkten samt polisarrester (häkteskungörelse)	11
Förslag till kungörelse angående ändring i instruktionen den 21 juni 1946 (nr 395) för fängvårdsstyrelsen och fängvårdsanstalterna	14
Förslag till kungörelse angående ändring i utlänningskungörelsen den 4 juni 1954 (nr 457)	15
I kap. Justitieombudsmannens kritik av arrestlokalerna i riket	16
II kap. Utredningsuppdragen	19
III kap. Gällande bestämmelser	24
A. Befogenhet att företaga tillfälliga frihetsberövanden	24
B. Förvaringslokalers anordnande, beskaffenhet och utrustning ..	28
C. Tillfälligt omhändertagnas behandling	29
IV kap. Riktlinjer för reformer	31
A. Åtgärder på kort sikt	32
1. Brottsfall	32
2. Omhändertagna av annan anledning än för brott	34
3. Tillsyn	36
B. Åtgärder på längre sikt	37
V kap. Specialmotivering till författningsförslagen	40
A. Häkteslagen	41
B. Häkteskungörelsen	50
VI kap. Sammanfattning	54

Använda beteckningar

RB = rättegångsbalken.

SL = strafflagen.

SP = förordningen den 16 februari 1864 (nr 11) om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall.

FK = kungörelsen den 4 maj 1934 (nr 134) med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrester.

HK = kungörelsen den 21 juni 1946 (nr 303) med vissa bestämmelser angående häktad.

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Inrikesdepartementet

Den 5 juni 1953 uppdrog Kungl. Maj:t åt byråchefen i socialstyrelsen Torsten Eriksson att — i samband med fullgörande av den 15 juni 1951 meddelat uppdrag att överse gällande bestämmelser om arrestlokaler m. m. — verkställa utredning rörande vilka lokaler, som bör ifrågakomma för förvaring av tillfälligt omhändertagna sjuka personer och alkoholmissbrukare. Samtidigt förordnades byråinspektören i socialstyrelsen Daniel Wiklund att vara sekreterare åt utredningen.

Utredningen har antagit benämningen *polisarrestutredningen*.

Härmed får vi vördsamt överlämna betänkande med förslag till lag angående behandling av häktade med flera (häkteslag), förslag till kungörelse med vissa föreskrifter angående härads- och stadshäkten samt polisarrester (häkteskungörelse), förslag till kungörelse angående ändring i instruktionen den 21 juni 1946 för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsanstalterna samt förslag till kungörelse angående ändring i utlänningskungörelsen den 4 juni 1954. Genom dessa författningsförslag ersättes 19 § 21—29 förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall och 9 § lagen den 20 december 1946 om införande av nya rättegångsbalken samt kungörelsen den 13 oktober 1921 angående fastställande av ritning till härads- eller stadsfängelse, kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrester och kungörelsen den 21 juni 1946 med vissa bestämmelser angående häktad.

Betänkandet drager jämväl upp vissa riktlinjer för fortsatt utredning angående en viss centralisering inom länen av häkten och arrester.

Under utredningsarbetet har vi studerat vissa stads- och häradshäkten och polisarrester i olika delar av landet, varjämte samråd ägt rum med representanter för polismyndigheter samt med byggnadsteknisk, socialhygienisk och psykiatrisk expertis. Vid utarbetandet av författningsförslagen har vi erhållit visst biträde av hovrättsassessorn Bengt Hult samt f. d. byråchefen i fångvårdsstyrelsen Henry Lindberg.

Stockholm den 8 december 1955.

Torsten Eriksson

Daniel Wiklund

Förslag
till
Lag om behandling av häktade med flera (häkteslag)

1 §.

Har någon på grund av misstanke om brott eller av annan anledning omhändertagits i fångvårdsanstalts häktesavdelning eller i härads- eller stadshäkte eller polisarrest, skall beträffande hans behandling gälla vad nedan föreskrives.

2 §.

Omhändertagen må icke underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med omhändertagandet, ordningen i förvaringslokalen eller allmän säkerhet. Finnes det erforderligt att belägga honom med fängsel, skall anteckning om åtgärden göras i särskild liggare.

3 §.

Vid ankomst till förvaringslokalen skall den omhändertagne kroppsvisiteras. Därvid skall all den personliga hänsyn iakttagas, som är möjlig utan hinder för åtgärdens behöriga genomförande.

Vid visitationen skall om möjligt annan person än den som verkställer åtgärden vara närvarande. Visitation av kvinna skall förrättas av kvinna eller av läkare.

Tillhörigheter som kunna erfordras för omhändertagens identifiering eller kunna äventyra ordning eller säkerhet under hans vistelse i förvaringslokalen eller under hans transport till eller från sådan lokal skola i samband med visitationen fråntagas honom. Sådan egendom skall för hans räkning förvaras av den som förestår förvaringslokalen.

4 §.

Ej må mer än en omhändertagen annat än undantagsvis placeras i samma rum. Omhändertagna av olika kön skola hållas skilda från varandra. Med mindre särskilda skäl äro därtill må ej omhändertagen som misstänkes för brott eller lösdriveri hållas tillsammans med annan omhändertagen eller häktad person tillsammans med den som avtjänar frihetsstraff.

5 §.

Omhändertagen skall förvaras under sådana förhållanden, att men icke uppstår för hans hälsa. För tillsyn av de omhändertagnas hälsotillstånd skall förvaringslokalen regelbundet besökas av läkare.

Företer omhändertagen tecken till sjukdom eller höggradig omtöckning av

medvetandet eller avviker hans beteende eljest påtagligt från det normala, skall han utan dröjsmål undersökas av läkare och vårdas enligt dennes föreskrifter. Är omhändertagen i behov av sjukhusvård, skall sådan beredas honom.

Är häktad som är intagen i fångvårdsanstalt sjuk, när han skall lämna anstalten, må han, om det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, i anstalten erhålla fortsatt sjukvård på fångvårdens bekostnad.

Avlider omhändertagen eller träffas han av svårare sjukdoms- eller olycksfall, skall underrättelse ofördröjligen lämnas närstående.

6 §.

Medför kvinna vid intagning spätt barn eller föder hon därefter barn, äger den som förestår förvaringslokalen, medgiva henne att behålla barnet hos sig under amningstiden. Om sådant medgivande skall underrättelse omedelbart lämnas barnavårdsassistenten i länet.

7 §.

Omhändertagen skall erhålla sund och tillräcklig kost. Han må själv skaffa sig eller mottaga underhåll och bekvämlighet, som låter förena sig med enkelhet och god ordning.

Om ej särskilda skäl äro däremot, må omhändertagen beredas tillfälle till tobaksrökning.

8 §.

Omhändertagen äger såvitt hinder ej möter dagligen vistas utomhus minst en timme. Om hans hälsotillstånd det påkallar, bör han få vistas utomhus utöver den tid som i regel medgives.

9 §.

Ej må omhändertagen tvingas till arbete. Vill han arbeta, skall den som förestår förvaringslokalen söka bereda honom lämpligt arbete. Han må ock själv skaffa sig tjänligt arbete.

Omhändertagen som är intagen i fångvårdsanstalt erhåller för arbete som han icke själv skaffat sig gottgörelse enligt fångvårdsstyrelsens bestämmelser. Över gottgörelsen äger han fritt förfoga. Av gottgörelsen må ersättning uttagas för vad den omhändertagne uppsåtligen eller av vårdslöshet skadar eller förstör av förvaringslokalens tillhörigheter.

10 §.

I den utsträckning det kan ske utan olägenhet må omhändertagen skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar eller annat dylikt.

Är fråga om tillstånd för den som omhändertagits på grund av misstanke om brott att läsa periodisk skrift, skall, innan ärendet avgöres av den som förestår förvaringslokalen, vederbörande åklagare avgiva yttrande.

11 §.

Tillfälle skall beredas omhändertagen att omedelbart efter intagningen i förvaringslokalen eller överflyttning till annan sådan lokal underrätta närstående om sin vistelseort. Sådant tillstånd må dock förvägras den som är gripen eller anhållen för brott, om underrättelsen uppenbarligen kan medföra undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredning rörande brott.

12 §.

Brev må icke av omhändertagen avsändas eller mottagas utan tillstånd av den som förestår förvaringslokalen.

Tillstånd må ej vägras i fråga om skrift till eller från svensk myndighet och ej heller eljest om den omhändertagne medgiver att brevet må läsas och därvid finnes att det ej innehåller något som kan äventyra ordning och säkerhet i förvaringslokalen eller medföra undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredning rörande brott.

Om brev till omhändertagen kvarhålles, skall han underrättas därom. Har han medgivit att brevet må läsas, skall innehållet däri meddelas honom i den mån hinder ej möter med hänsyn till vad i andra stycket stadgas. Kvarhålles brev som omhändertagen velat avsända, skall han underrättas därom.

13 §.

Omhändertagen är berättigad att mottaga besök i den mån det är förenligt med ordning och säkerhet i förvaringslokalen och kan ske utan att medföra undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredning rörande brott. Tiden för besöket bestämmes av den som förestår lokalen. Denne äger, om det prövas erforderligt, låta en eller flera personer närvara vid besöket.

Om rätt för försvarare att sammanträffa med den som är anhållen eller häktad för brott stadgas i rättegångsbalken.

14 §.

Myndighet som beslutit omhändertagande äger meddela omhändertagen tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då synnerliga skäl föreligga, lämna förvaringslokalen för viss kort tid, allt såframt missbruk får anses uteslutet.

15 §.

Vid transport av omhändertagen skall såvitt möjligt iakttagas att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet. Det skall särskilt tillses att, om han är belagd med fängsel, detta döljes under hans dräkt. Transport å järnväg bör i regel företagas i vanlig personvagn.

Kvinna skall vid transport åtföljas av kvinnlig befattningshavare.

Är den omhändertagne sjuk eller kan det eljest befaras att transport skulle medföra skada för hans hälsa, må sådan ej äga rum utan läkares medgivande. Vad sist sagts gäller även beträffande kvinna som är havande.

16 §.

Den som förestår förvaringslokalen skall underrätta omhändertagen, som anhållits eller häktats för brott, om hans rätt att erhålla offentlig försvarare i målet. Om den omhändertagne begär sådan försvarare, skall anmälan därom genast göras hos rätten. Inlaga i målet skall, om den omhändertagne begär det, utan dröjsmål översändas till rätten.

17 §.

I förvaringslokalen skall ett exemplar av denna lag finnas anslaget på väl synlig plats. Omhändertagen skall på begäran beredas tillfälle att taga del av lagen.

18 §.

De närmare föreskrifter som kunna erfordras för tillämpning av denna lag ävensom bestämmelser rörande beskaffenhet av förvaringsrum i härads- och stadshäkten samt i polisarrester meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft etc.

Genom lagen upphäves 19 § 21—29 förordningen d. 16 febr. 1864 om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall;

9 § lagen den 20 december 1946 om införande av nya rättegångsbalken;

kungörelsen den 4 maj 1934 (nr 134) med vissa föreskrifter ang. förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrester; samt

kungörelsen den 21 juni 1946 (nr 303) med vissa bestämmelser ang. häktad.

Förslag

till

Kungörelse med vissa föreskrifter angående härads- och stadshäkten samt polisarrester (häkteskungörelse)

Häri genom förordnas, med stöd av 18 § häkteslagen, som följer.

1 §.

Förvaringsrum i härads- eller stadshäkte eller i polisarrest skall vara så beläget att solljus når in i rummet någon tid på dagen och att obehörigas insyn hindras. Rummet skall hava en golvyta av minst sex kvadratmeter och dess höjd må icke understiga den som i byggnadsstadgan föreskrives för boningsrum. Golvet skall ligga på sådan höjd över den angränsande markens yta att skäliga anspråk på sundhet tillgodoses. Golvbeläggningen skall utgöras av tätt material av sådan beskaffenhet att renhållningen underlättas. Rummet skall uppföras av icke brännbart material. Tak och väggar skola ytbehandlas.

Förvaringsrum skall vara försett med fönster med en yta mätande minst 1/8 av golvytan, mätt i karmdagern. Fönstret skall bestå av splitterfritt glas jämte erforderliga förstärkningsanordningar. Glaset skall vara genomskinligt, såvida ej mattat glas eller liknande material på grund av förvaringsrummets belägenhet erfordras för att hindra obehörigas insyn i rummet. Fönstret skall kunna öppnas och vid stängning låsas.

Dörr till förvaringsrum skall hava hållfast och ljudisolerande konstruktion och vara utåtgående. Å dörren skola finnas ändamålsenliga lås samt anordning för insyn utifrån.

Förvaringsrum skall vara på tillfredsställande sätt ljudisolerat och i övrigt så inrättat, att obehörig förbindelse mellan omhändertagen och annan såvitt möjligt förhindras. För ändamålet särskilt lämpade anordningar skola finnas för uppvärmning, luftväxling och belysning. Därjämte skall finnas lämpligt signalsystem för påkallande av vaktpersonalens uppmärksamhet samt dricksfontän. Dessa anordningar skola erhålla sådant utförande att omhändertagen icke är i stånd att begagna dem till skada för sig själv eller annan.

2 §.

Till förvaringsrum skall höra utanför rummet belägen vattenklosett och tvätt- eller badrum. För större häkten och arrester beräknas minst en klosettstol för varje påbörjat tiotal förvaringsrum och ett tvättställ för varje påbörjat antal av fem sådana rum.

3 §.

Förvaringsrum skall inredas med stol med ryggstöd, bord, hylla och säng jämte erforderlig sängutrustning. Härutöver må förekomma annan lämplig inredning.

4 §.

För förvaring av omhändertagen som är omtöcknad, orolig eller våldsam skall finnas särskilt inrättat rum. Golvet i sådant rum skall hava en yta av minst tio kvadratmeter och givas svag lutning samt förses med golvbrunn. Ingången till rummet skall vara försedd med dubbla, utåtgående dörrar av hållfast och ljud-isolerande konstruktion. Den inre dörren skall vara så anordnad att den medgiver vaktpersonalen full insyn utifrån. Beträffande rummets beskaffenhet i övrigt skall gälla vad i 1 § stadgas.

I förvaringsrum som avses i denna paragraf skall finnas utifrån spolbar vattenklosett. I stället för inredning som föreskrives i 3 § skall i mitten av rummet finnas golvfast brits av slätt material eller säng med en höjd av högst en halv meter ovan golvet och med huvudändan något högre än fotändan. Britsen eller sängen skall vara så utförd att den är lätt att tvätta. Till sängplatsen skall höra madrass överklädd med hållfast, vattentätt och tvättbart material.

5 §.

Förvaringsrum skall vid användning dagligen rengöras och luftas samt vara uppvärmt till vanlig rumstemperatur. När rummet ej användes, skall det hållas så uppvärmt att det kan tagas i bruk utan längre tidsutdräkt.

6 §.

Till förvaringslokalerna skola höra vaktrum, förhörssrum, matrum för vaktpersonalen och behövliga förrådsutrymmen. Därjämte skall finnas särskilt utrymme med lämpliga anordningar för vård av de omhändertagnas kläder och övriga tillhörigheter.

Till häkte och arrest skall vidare höra promenadgård som är så belägen eller inhägnad på sådant sätt att obehöriga ej få insyn eller kunna träda i förbindelse med omhändertagen.

7 §.

För att vid behov användas av omhändertagen under den tid som han kvarhålls skola i häktet eller arresten finnas lämpliga beklädnadspersedlar för vistelse inomhus och utomhus, nattdräkter av vanligt slag och toalettartiklar.

Till nykommande må icke utlämnas persedlar, som ej blivit väl rengjorda efter senaste begagnandet.

8 §.

Häkte eller arrest må ej uppföras, innan ritning därtill fastställt av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen skall verka för att sådana lokaler anordnas gemensamt för länet eller delar därav i den mån detta med hänsyn till kommunikationsförhållanden och andra omständigheter kan anses ändamålsenligt.

När synnerliga skäl äro därtill, må länsstyrelsen för viss tid medgiva undantag

helt eller delvis från bestämmelserna i 1, 2, 4 och 6 §§. Avskrift av beslut om sådant undantag skall ofördröjligen insändas till inrikesdepartementet.

Denna kungörelse träder i kraft 19 , från och med vilken dag kungörelsen den 13 oktober 1921 (nr 610) angående fastställande av ritning till härads- eller stadsfängelse skall upphöra att gälla.

Förslag

till

Kungörelse angående ändring i instruktionen den 21 juni 1946 (nr 395) för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsanstalterna

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna, att 1 § instruktionen den 21 juni 1946 för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsanstalterna skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Gällande lydelse

Utredningens förslag

I. FÅNGVÅRDSSTYRELSEN.

Ämbetsbefattning.

1 §.

Fångvårdsstyrelsen åligger frihetsstraff m. m.

Hos styrelsen villkorligt dömda.

Styrelsen skall förvalta statens fång-
vårdsanstalter *samt öva tillsyn över*
stads- och häradsfängelser.

Styrelsen skall förvalta statens fång-
vårdsanstalter.

Under styrelsen och skyddsassistenter.

Denna kungörelse träder i kraft etc.

Förslag

till

Kungörelse angående ändring i utlänningskungörelsen den 4 juni 1954 (nr 457)

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna, att 66 § utlänningskungörelsen den 4 juni 1954 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Gällande lydelse

Utredningens förslag

Tagande i förvar

66 §.

I fråga om behandlingen av utlänning som hålles i förvar skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat om behandlingen av den som är häktad. Länsstyrelsen eller, om utlänningen är intagen i fångvårdsanstalt, fångvårdsstyrelsen äger därutöver bevilja utlänningen de lättnader och förmåner som kunna medgivas med hänsyn till ordning och säkerhet inom anstalten samt förvarsåtgärdens syfte. *Beslut enligt 19 § 28 punkten andra stycket förordningen om strafflagens införande skall, om utlänningen är intagen å fångvårdsanstalt, ankomma på fångvårdsstyrelsen.*

Ifråga om behandlingen av utlänning som hålles i förvar skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat om behandlingen av den som är häktad. Länsstyrelsen eller, om utlänningen är intagen i fångvårdsanstalt, fångvårdsstyrelsen äger därutöver bevilja utlänningen de lättnader och förmåner som kunna medgivas med hänsyn till ordning och säkerhet inom anstalten samt förvarsåtgärdens syfte.

Denna kungörelse träder i kraft etc.

FÖRSTA KAPITLET

Justitieombudsmannens kritik av arrestlokalerna i riket

År 1950 företog riksdagens justitieombudsman en utredning rörande beskaffenheten av arrestlokalerna i riket. Utredningen föranledde vissa under 1951 års riksdag motionsvis framförda yrkanden om en översyn av gällande bestämmelser rörande sådana lokaler m. m. Beträffande denna utredning, vars omfattande grundmaterial genomgått av oss, och justitieombudsmannens uttalande med anledning av resultatet av densamma hänvisas till dennes ämbetsberättelse till 1951 års riksdag sid. 250—261.

I sitt utlåtande nr 14 vid samma års riksdag lämnade första lagutskottet en sammanfattning av de viktigaste punkterna i utredningen, vilken blottade allvarliga missförhållanden i olika hänseenden ifråga om åtskilliga arrestlokalers anordnande. Dessa missförhållanden måste anses som så mycket mer anmärkningsvärda som justitieombudsmannen redan långt tidigare företagit en liknande aktion för att få till stånd tillfredsställande förhållanden på detta område. I en skrivelse redan den 18 april 1933 framhöll sålunda den då tjänstgörande justitieombudsmannen önskvärdheten av att närmare bestämmelser utfärdades rörande beskaffenheten av arrestlokaler, som icke omfattades av den då gällande kungörelsen den 21 augusti 1925 (nr 398) med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser, samt rörande tillsynen

och behandlingen av personer, som förvarades i sådana lokaler. I justitieombudsmannens skrivelse, som föranledde Kungl. Maj:t att ersätta förenämnda kungörelse med den nu gällande kungörelsen den 4 maj 1934 (nr 134) med viss ändring den 31 oktober 1947 (nr 845), meddelades, att inspektioner givit vid handen att de myndigheter, som hade närmaste tillsynen över härads- och stadsfängelser, ofta förbisett stadgandena i den då gällande kungörelsen. Med hänsyn härtill hemställdes, att kungörelsen på lämpligt sätt bragtes i erinran hos vederbörande myndigheter.

Genom skrivelse den 4 maj 1934 från socialdepartementet till fängvårdsstyrelsen och samtliga länsstyrelser tillmötesgick Kungl. Maj:t justitieombudsmannens begäran. I denna skrivelse gjordes vissa uttalanden angående häktens och arrestlokalers anordnande, varjämte, som redan ovan framhållits, en ny kungörelse med större räckvidd utfärdades. Genom Kungl. Maj:ts åtgärder år 1934 torde dessa lokaler ha förbättrats i standardavseende. Läget är dock nu åter sådant, att justitieombudsmannen funnit sig böra ännu en gång rikta uppmärksamheten på allvarliga missförhållanden beträffande dylika lokaler mångenstädes i landet.

Här återgives det av första lagutskottet i förenämnda utlåtande lämnade referatet av de viktigaste punkterna i ju-

stiteombudsmannens nu aktuella kritik av arrestlokalerna:

»Genom länsstyrelserna och polismästaren i Stockholm hade justitieombudsmannen låtit infordra uppgifter, enligt uppställt formulär, rörande samtliga arrestlokaler i riket. Svar inkommo beträffande sammanlagt 639 arrester. Ehuru undersökningen i första hand tagit sikte på förvaringsrum för andra än fyllerister, lämnades i betydande utsträckning uppgifter även rörande s. k. fylleristfinkor. Tillhoppa redovisades 1 863 celler, därav, såvitt kunde utläsas av svaren, 328 fylleristfinkor.

Cellernas allmänna skick hade av uppgiftslämnarna, i regel vederbörande polischef, graderats såsom mycket gott, gott, mindre gott eller dåligt. Omkring 21 procent av cellerna betecknades såsom mycket goda, 45 procent såsom goda, 23 procent mindre goda och 11 procent såsom dåliga. Justitieombudsmannen har härvid anmärkt, att hans allmänna intryck varit, att uppgiftslämnarna väl mycket översett med cellernas brister. Åtskilliga av de celler, som betecknas som goda eller mindre goda, befunne sig efter vad uppgifterna i övrigt gåve vid handen i ett mycket otillfredsställande skick.

Av de dåliga cellerna hade 46 av läkare eller hälsovårdsnämnd betecknats såsom direkt hälsovådliga.

Nära 40 procent av de redovisade cellerna ha en golvyta, som understiger 6 m², i vissa fall högst avsevärt. Sålunda understiger golvytan 3 m² i icke mindre än 25 celler. 8 celler äro så små, att en högvuxen man icke kan ligga rak i någon av dem, annat än möjligen diagonalt över cellen. Den minsta av dessa celler mäter 1,78 m i längd och 1,65 m i bredd.

Åtskilliga celler innehålla även för liten luftrymd. I 205 celler understiger sålunda rymden 12 m³. Ej mindre än 49 celler innehålla icke ens 8 m³.

Mängestädes råda vidare dåliga ventilationsförhållanden. Ovanligt är icke, att man i uppgifterna klagat över att cellerna besväras av osund lukt eller stank.

Cellfönstren understiga mycket ofta den i normalbeskrivningen angivna minimistorleken, 1 m². Ej sällan är fönstret blott en liten glugg, i storleken 40×40 cm eller ännu mindre. Icke alldeles sällan förekommer det, att cellfönstren ej äro placerade i ytterväggen utan vetta mot något angrän-

sande rum. Justitieombudsmannen anknuter till den sistnämnda uppgiften den reflexionen, att anordningen, på grund av de hygieniska vådor som äro förenade därmed, icke bör godtagas ens i celler, som äro avsedda enbart för fyllerister.

Elektrisk eller annan artificiell belysning saknas i 16 celler, avsedda även för anhållna.

I fråga om uppvärmningen av cellerna brister det på flera håll. Över 18 procent av cellerna uppgivas sålunda vara mer eller mindre kalla. I 97 celler uppgives förekomma fukt.

Beträffande klosettanordningen upplyses, att celler, som användas för förvaring av anhållna, icke sällan äro utrustade med wc-stol. Justitieombudsmannen har på denna punkt anfört, att det enligt hans mening icke är tillfredsställande, att den intagne sålunda skall nödgas förrätta sina naturbehov i samma rum, där han intager sina måltider och sover. Ännu mera otillfredsställande är enligt justitieombudsmannens åsikt den i många arrestlokaler förekommande anordningen med torvmullsklosetter i cellerna. Dessa sprida nämligen, enligt vad från många håll omvittnas, en frän och osund lukt.

I ett stort antal arrester saknas särskild tvättanordning. Ofta får man nöja sig med ett vanligt tvättfat, insatt i cellen.

Justitieombudsmannen framhåller, att det är önskvärt att särskilda celler användas för fyllerister och särskilda för andra kategorier av intagna. Allenast en tredjedel av de i runt tal 1 500 celler, i vilka anhållna åtminstone stundom förvaras, är emellertid reserverad uteslutande för annat klientel än fyllerister. Återstoden av cellerna användes för alla kategorier av intagna; de ojämförligt flesta — mer än 800 — synas vara inrättade i första hand med tanke på fylleristförvar. Justitieombudsmannen anför i anslutning härtill:

»Att anhållna på detta sätt i betydande omfattning måste inhyas i celler, som inretts för förvaring av fyllerister — med stengolv, mången gång golvbrunn och i regel en hård och obekväm träbräns som liggplats, låt vara mestadels försedd med madrass — är icke tillfredsställande. Ännu större äro de olägenheter som följa, då fyllerister förvaras i celler som inretts för ett annat klientel. Ofta klagar man sålunda över att det är svårt eller omöjligt att rengöra cellerna, om de förorenats. I glesa trä-

golv rinna uppkastningarna ned i springorna, där de sedan kvarbliva och orsaka en besvärande lukt. Understundom äro sängarna så inrättade, att en effektiv rengöring under dem icke är möjlig. Uppkastningar, som sipprat ned under sängen, kunna då icke avlägsnas ordentligt. I några fall har anmärkts, att madrasser, som icke varit försedda med skydd, blivit förorenade av fyllerister. I sådana illaluktande och ohygieniska lokaler kunna nu anhållna få visas under en veckas tid eller ännu längre.

I mera än hälften av fallen äro cellerna icke försedda med föreskriven möblering. Mer än två tredjedelar av arrestlokalerna sakna förråd av kläder för de intagna. Endast i ett fåtal fall är arrestlokal utrustad med inhägnad promenadgård.

Sammanfattningsvis anför justitieombudsmannen, att de inkomna uppgifterna förstärkt det intryck han tidigare fått, att arrestlokalerna mångenstädes i vårt land icke motsvara de krav, som man ur sanitär och humanitär synpunkt äger rätt att ställa på desamma. Att märka är därvid — fortsätter justitieombudsmannen — att det ingalunda är i fattiga och glest befolkade landsändar, som arrestbeståndet är sämst. Tvärtom är det genomsnittliga tillståndet särskilt dåligt i de båda Skånelänen under det att förhållandena i Norrland — Norrbottens län dock undantaget — äro relativt tillfredsställande. Landsbygdens arrestlokaler äro mången gång bättre än städernas. I många städer och däribland även några av landets största råda allvarliga missförhållanden på detta område. Som exempel på städer, vilkas arrester äro särskilt dåliga, anför justitieombudsmannen Norrköping och Hälsingborg.

Vidare anför justitieombudsmannen följande: 'De för arrestlokalerna närmast ansvariga — i regel vederbörande polischef — ha mångenstädes gjort allvarliga ansträngningar för att få de brister, som i det ena eller andra avseendet vidlåda arresterarna, afhjälpta. I regel ha dessa ansträngningar emellertid icke lett till något omedelbart resultat. Mången gång ha gjorda framställningar strandat på bristande förståelse för frågans betydelse från de kommunala myndigheternas sida. En hämsko har även varit, att frågan om iordningställande av ny arrestlokal så ofta sammankopplats med andra kommunala byggnadsprojekt såsom uppförande av kommunalhus eller brandstation. Under senare år har man vidare på flera håll icke velat ingå på några byggnadsplaner i avvaktan på den nya kommunindelningen. Beslut, som fattats om uppförande av nya arrestlokaler, ha slutligen i flera fall icke kunnat verkställas på grund av den rådande byggnadsregleringen. Åtskilliga förbättringar borde emellertid kunna vidtagas även utan ny- eller ombyggnad. Framför allt kunna de brister, som hänföra sig till cellernas utrustning med möbler, sängkläder och dylikt, icke urskuldats med hänvisning till byggnadsregleringen. Med god vilja borde det heller icke vara omöjligt att ersätta de sämsta arrestlokalerna med provisoriska anordningar. Denna utväg synes emellertid i stor utsträckning ha lämnats oprövd.'

Till sist meddelar justitieombudsmannen, att han beträffande samtliga de arrestlokaler, som uppgivits vara hälsovådliga, vänt sig till vederbörande länsstyrelse för att söka få arresterarna förbättrade eller nedlagda.

ANDRA KAPITLET

Utredningsuppdragen

Utredningsuppdragen är föranledda av två skrivelser från 1951 års riksdag till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning med anledning av vissa motionsvis väckta spörsmål.

Den första skrivelsen är av den 7 april 1951 (nr 89). I denna skrivelse anhöll samma års riksdag i enlighet med beslut med anledning av två inom riksdagen väckta motioner (I: 97 och II: 126) och under åberopande av vad som anförts i första lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 14, att frågan om ändrade bestämmelser rörande arrestlokaler, ägnade att skapa effektiva garantier för att lokalerna hålles i tillfredsställande skick, måtte tagas under övervägande.

Den andra riksdagsskrivelsen är daterad samma dag (nr 90) och hade också föranletts av riksdagens beslut med anledning av två inom riksdagen väckta motioner (I: 155 och II: 204). I denna skrivelse anhöll riksdagen — under åberopande av vad som anförts i första lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 15 — om utredning och förslag rörande vilka lokaler, som bör ifrågakomma för förvaring av tillfälligt omhändertagna sjuka personer, alkoholister samt barn och ungdom.

Med anledning av dessa skrivelser uppdrog Kungl. Maj:t den 15 juni 1951 respektive den 5 juni 1953 åt utredningsmannen att med beaktande av vad första lagutskottet åberopat och anförts *dels* verkställa en översyn av gällande

bestämmelser om arrestlokaler och utreda härmed sammanhängande spörsmål samt framlägga de förslag till författningsbestämmelser och övriga åtgärder, som utredningen kunde föranleda, *dels* verkställa utredning rörande vilka lokaler, som bör ifrågakomma för förvaring av tillfälligt omhändertagna sjuka personer och alkoholister, samt framlägga de förslag till åtgärder, var till utredningen föranledde.

Spörsmålet om formerna för tillfälligt omhändertagande av barn och ungdom är föremål för utredning genom barnavårdskommittén av år 1950 och omfattas alltså icke av här ifrågavarande utredningsuppdrag. Beträffande ungdom som fyllt 15 år har kommittén framlagt vissa förslag.¹

Rörande arten av de lokaler, varom här är fråga, anförde första lagutskottet, att lokalerna *dels* är härads- och stadsfängelser (även benämnda härads- respektive stadshäkten), *dels* polisarrestter.

Efter att ha redovisat den av justitieombudsmannen verkställda utredningen samt vissa över motionerna avgivna yttranden anförde första lagutskottet i sitt ovannämnda utlåtande nr 14 följande:

»Den redogörelse för arrestlokalernas beskaffenhet, som justitieombudsmannen

¹ Se kommitténs betänkande »Utredningshem — Barnavårdskommitténs betänkande I» (S.O.U. 1955: 37).

lämnat i sin ämbetsberättelse till årets riksdag, giver såsom motionärerna framhållit vid handen, att allvarliga missförhållanden råda på detta område. Även innehållet i de till utskottet inkomna remissyttrandena utvisar, att arrestbeståndet i riket befinner sig i ett långt ifrån tillfredsställande skick. På många håll i vårt land uppfylla arrestlokalerna uppenbarligen icke ens tillnärmelsevis de krav, som man ur sanitär och humanitär synpunkt måste ställa på desamma. Där förhållandena äro sämst äro lokalerna trånga, mörka, kalla och fuktiga samt dessutom dåligt ventilerade, varför luften i dem är unken eller illaluktande. Betecknande är att icke mindre än 46 celler av läkare eller hälsovårdsnämnd utdömts såsom direkt hälsofarliga. Ytterligare ett stort antal celler uppvisa betänkliga brister av sanitär art. Det är vidare ofta illa beställt med möblering och utrustning i övrigt i cellerna.

Såsom motionärerna anfört måste det anses ovärdigt ett kultursamhälle att tolerera sådana missförhållanden. Även den grövsta brottsling bör vara förskonad att löpa risk till sin kroppsliga eller andliga hälsa på grund av frihetsförlusten. Det bör vidare beaktas, att det ingalunda är enbart brottslingar, som förvaras i arrestlokalerna. Den omständigheten att en person misstänkes för brott och därför tillfälligt berövas sin frihet utgör i och för sig icke något bevis för att han också verkligen är brottslig. Det förekommer icke alldeles sällan, att ett anhållande icke leder till åtal, liksom att ett åtal ogillas. I arresterna förvaras vidare — såsom närmare utvecklas i utskottets utlåtande nr 15 till innevarande riksdag — även personer, som på grund av sinnessjukdom eller av annan anledning mer eller mindre utan sin förskyllan måste omhändertagas.

De myndigheter och sammanslutningar, som till utskottet inkommit med yttranden över motionerna, ha i allmänhet velat finna främsta orsaken till de rådande missförhållandena i gällande byggnadsreglering. Sålunda skulle de lokala enheterna — polisdistrikt, städer och tingslag — i regel icke ha kunnat få tillstånd att uppföra arrestlokaler, vilka ofta nog avsetts bliva inrymda i större byggnader, som även skulle tjäna andra syften. Man har vidare framhållit, att kommunerna i många fall icke velat inlåta sig på några byggnadsplaner i avbidan på den stundande kommunindelningsreformen.

Givet är att med de brister, som arrestlokalerna nu mångenstädes uppvisa, en radikal och för framtiden bestående förbättring ofta icke står att vinna med mindre nya lokaler byggas för ändamålet. Med de förhållanden, som under senare år rått på byggnadsmarknaden, är det förklarligt att svårigheter mött att erhålla tillstånd till uppförande av nya arrester, särskilt i de fall då de lokala organ, vilka ha att svara för denna angelägenhet, sammankopplat frågan om uppförande av arrest med andra byggnadsprojekt — något som också mången gång kan vara motiverat av ekonomiska och andra skäl. Man torde även böra räkna med att någon mera omfattande nybyggnadsverksamhet icke kan komma till stånd på detta område under de närmaste åren.

Det är vidare naturligt, att man i de fall, då större ändringar kunnat emotes i kommunindelningen, icke velat planera några nybyggnader, innan den nya indelningen blivit fastställd. Numera föreligga för hela riket beslut om ny indelning i borgerliga primärkommuner. Emellertid återstår bl. a. att verkställa omreglering av landsfiskalsdistrikten. Såsom landsfogden i Malmöhus län antytt kan det vara lämpligt att låta anstå med en mera omfattande översyn av arrestfrågan till dess den nya indelningen i landsfiskalsdistrikt blivit fastställd.

Emellertid är det uppenbart, att de brister som vidlåda arrestlokalerna icke, annat än till någon mindre del, kunna ha uppkommit under det senaste decenniet eller alltså under den tid, då byggnadsreglering varit gällande och en genomgripande ändring i den kommunala indelningen stått för dörren. I stor utsträckning hänföra sig bristerna till själva konstruktionen av lokalerna.

Till det anförda kommer att, även om det under senare år förelegat och alltjämt föreligger hinder mot att bygga nya arrestlokaler i någon större utsträckning, det dock uppenbarligen varit och är möjligt att på annat sätt åstadkomma åtskilliga förbättringar i de rådande förhållandena. Många av de sämre arresterna synas kunna försättas i drägligt skick med relativt små medel. Man behöver här endast peka på sådana åtgärder som att anordna erforderliga ventiler, eventuellt insätta fläktar samt förstora de fönsteröppningar som äro för små. Att ersätta de mångenstädes förekommande torvmullsklosetterna inne i cellerna med mera hygieniska anordningar kan icke hel-

ler draga någon större kostnad. Likaså bör det vara möjligt att förbättra uppvärmningen av kalla celler genom att sätta in elektriska värmeelement. Kunna icke cellerna genom sådana åtgärder bringas i någorlunda tillfredsställande skick, bör arresten nedläggas och provisoriska utrymmen anskaffas för ändamålet, eventuellt genom förhyrning av lämplig lokal. Den omständigheten att en arrestlokal är avsedd att framdeles bli ersatt med en bättre utgör slutligen icke någon som helst ursäkt för underlåtenheten att sörja för erforderlig utrustning med möbler, sängkläder och dylikt. Sådan materiel kan komma till användning även i den nya arresten.

Enligt utskottets mening kan man därför icke med fog göra gällande, att de nuvarande missförhållandena äro att väsentligen betrakta som en följd av byggnadsregleringen eller att de ha sin orsak däri, att man velat avbida den nya kommunindelningen. Fastmer synes man böra söka grundorsakerna till de rådande förhållandena dels i bristande intresse och förståelse för dessa spörsmål från de lokala organens sida, dels ock i avsaknaden av en tillräckligt effektiv kontroll över att dessa organ fullgöra sina skyldigheter.

Med hänsyn till vad sålunda framkommit finner utskottet i likhet med motionärerna att anledning finnes att ifrågasätta, huruvida gällande författningsbestämmelser på området äro tillräckligt effektiva. Särskilt synas reglerna rörande uppsikten över de olika arrestlokalerna vara i behov av översyn.

Vad angår härads- och stadsfångelser ha, såsom av det anförda framgår, såväl fängvårdsstyrelsen som länsstyrelserna att svara för tillsyn över dessa lokaler. Enligt utskottets mening är det icke ändamålsenligt att ansvaret på detta sätt är delat mellan olika myndigheter. Naturligast och lämpligast synes vara, att länsstyrelserna — vilka ensamma svara för uppsikten över polis-arresterna — helt övertaga tillsynen även över härads- och stadsfångelserna. Fängvårdsstyrelsen har också själv ifrågasatt lämpligheten av att styrelsen skall svara för uppsikten över dessa arrender.

Starka skäl synas vidare tala för den av fängvårdsstyrelsen framförda tanken att till länsstyrelserna decentralisera bestyret med fastställande av ritning till arrestlokaler, vilket för närvarande ankommer på fängvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen

gemensamt. I samband därmed synes böra uttryckligen föreskrivas, att fastställelse skall sökas å ritning icke blott till härads- och stadsfångelse utan även till polisarrest.

Under länsstyrelsen bör tillsynen över de olika arrestlokalerna liksom hittills närmast utövas av landsfogden. Uppenbart är att tillsynens effektivitet i mycket avhänger av det nit och det intresse, som landsfogden ägnar denna uppgift. Enligt utskottets mening skulle det vara värdefullt, om skyldighet stadgades för landsfogde att med jämna tidsmellanrum — en gång om året eller en gång vart annat år — besöka samtliga arrestlokaler inom länet.

De nuvarande bestämmelserna rörande beskaffenheten och utrustningen av arrestlokaler synas lämpligen kunna göras något mer ingående och detaljerade. Särskilt blir detta aktuellt, därest prövningen av upprättade ritningar till dylika lokaler decentraliseras till länsstyrelserna. De ovan återgivna bestämmelserna rörande militära arrestbyggnader synas härvid kunna tjäna som förebild.

Slutligen synes det kunna sättas i fråga, om det icke såsom fängvårdsstyrelsen framkastat vore ändamålsenligt att sammanföra de för närvarande på ett stort antal författningar spridda bestämmelserna rörande arrestlokaler av olika slag eller åtminstone de viktigaste av dessa bestämmelser till en författning. En sådan koncentration av bestämmelserna skulle bidraga till att göra dem mer lättöverskådliga och därigenom också bättre kända av de lokala organ, som ha att sörja för arrenderna.»

Efter att ha lämnat en redogörelse för ett stort antal yttranden över motionerna om införande av lagregler rörande sättet för tillfälligt omhändertagande av sjuka personer och alkoholister samt av barn och ungdom anförde utskottet i sitt ovannämnda utlåtande nr 15 följande:

»Såsom av det ovan anförda framgår förekomma i ett flertal lagar bestämmelser enligt vilka ett tillfälligt omhändertagande under frihetsberövande former kan äga rum av sjuka personer av olika slag även som av alkoholister samt av barn och ungdom. På det hela taget saknas emellertid regler om i vilka lokaler de, som på detta sätt berövats friheten, skola förvaras.

Av de till utskottet inkomna remissytt-

randena framgår, att stora svårigheter på många håll mött när det gäller att ordna en tillfällig förvaring under någorlunda drägliga förhållanden av farliga sinnessjuka och alkoholister. Likaså har det understundom varit svårt att bereda tillfällig vård åt barn och ungdom som måst omhändertagas. Behandlingen av övriga av de nu avsedda personkategorierna synes däremot i allmänhet icke ha orsakat särskilda besvärligheter. I regel är också det frihetsberövande, som kommer i fråga beträffande dem, av helt kort varaktighet.

För förvaring av farliga sinnessjuka eller alkoholister i avbidan på deras överförande till sinnessjukhus eller alkoholistanstalt, stå i regel icke andra lokaler till buds än polisarrest. Det förekommer vidare icke alldeles sällan att även barn och ungdom måste inhysas i sådana utrymmen. Även om det i regel icke blir fråga om längre förvaringstider än något eller några dygn — understundom förekomma dock längre tider än så — är det enligt utskottets mening mindre tillfredsställande att personer av nu nämnda kategorier skola behöva inhysas i polisarrest. Polisens befattning med personer av nu avsett slag bör nämligen, sedan de väl omhändertagits, inskränkas så mycket som möjligt. Detta gäller i synnerhet sjuka personer samt barn och ungdom. Här till kommer att arrestlokalerna — såsom närmare utvecklats i utskottets utlåtande nr 14 till innevarande riksdag — mångstädes i vårt land befinna sig i ett synnerligen otillfredsställande skick. I likhet med motionärerna finner utskottet det direkt stötande, att personer av de nu avsedda kategorierna, om ock tillfälligtvis, förvaras i lokaler, vilka lida av så många och så allvarliga brister som åtskilliga av våra polisarrest.

Givet är att en stor del av de svårigheter, som för närvarande möta på området, skulle försvinna, därest man kunde i erforderlig mån utbygga de anstalter, som äro avsedda för det slutliga omhändertagandet av de av motionärerna åsyftade personerna. Svårigheterna ha nämligen till icke ringa del sin orsak i den platsbrist, som nu råder på anstalterna. Det måste därför betecknas som synnerligen angeläget, att en sådan utbyggnad kommer till stånd, så snart det ekonomiska läget medger. Även med fullt utbyggd anstaltsorganisation torde det emellertid bliva oundvikligt, att dessa personer understundom tillfälligt omhändertagas an-

norstädes än i de anstalter, som äro avsedda för deras slutliga förvaring. Problemet om hur ett tillfälligt omhändertagande skall anordnas, vilket med nuvarande knappa anstaltsutrymmen är särskilt brännande, torde därför komma att göra sig gällande även för framtiden.

I remissyttrandena har framförts ett flertal uppslag till lösning av förevarande spörsmål, vilka synas vara värda en närmare granskning. Vissa av dem lida dock av den svagheten, att de förutsätta en omfattande nybyggnadsverksamhet eller kräva en stor kår av personal för ändamålet. Anordningar av sådan art kunna uppenbarligen icke tänkas bli genomförda förrän i en avlägsen framtid. Vad som i närvarande stund behövs är enligt utskottets mening sådana åtgärder, som kunna vidtagas med relativt små kostnader och därför sättas in utan större tidsutdräkt.

I sakens natur ligger, att en enhetlig lösning icke kan eftersträvas för hela landet. I de största städerna ligger sålunda problemet uppenbarligen helt annorlunda till än för riket i övrigt. Det vill även synas som om åtminstone i någon utsträckning skilda lösningar borde sökas för de olika personkategorierna.

I storstäderna med deras omfattande klientel av hithörande personer synes det ligga närmast till hands att inrätta särskilda poliskliniker för omhändertagande av sinnessjuka och alkoholister. Utskottet vill erinra om att planer på inrättande av en sådan klinik äro å bane i Stockholm. För barn och ungdom finnas redan nu relativt goda upptagningsmöjligheter i storstäderna. Ytterligare anordningar för sådant ändamål torde dock vara erforderliga. Sålunda synes i storstäderna behov finnas av upptagningshem, där barn kunna mottagas under alla tider av dygnet. I dessa städer bör det vara möjligt att i största utsträckning reservera polisarresterna för annat klientel än det här åsyftade. Särskilt bör man där kunna undgå att förvara barn och ungdom i arrestlokaler. — Ett spörsmål, som i detta sammanhang även kräver beaktande, har påpekats av socialstyrelsen, i det att styrelsen framhållit, att vid de större poliskärerna föreligger ett uppenbart behov av specialutbildad personal med uppgift att taga befattning med omhändertagna sjuka m. fl.

För landsbygden och de mindre städernas del är problemet om sättet för omhändertagande av vissa personer betydligt mera

svårlöst. I nuvarande läge lär det i varje fall icke kunna komma i fråga att här bygga inagningspolikliniker i sådant antal, att behovet av förvaringslokaler därigenom skulle bliva täckt. Andra utvägar måste därför anlitas.

Vad då först angår farliga sinnessjuka måste det, såsom framhållits i flera remissyttranden, anses olämpligt att förvara dem annorstädes än å sinnessjukhus eller möjligen å psykiatrisk klinik. Den från flera håll framförda tanken att å varje sinnessjukhus reservera ett antal platser för dessa akuta fall synes därför innefatta ett värdefullt uppslag.

Jämväl beträffande interimistiskt omhändertagna alkoholister synes en liknande anordning kunna sättas ifråga, nämligen genom inrättande av upptagningsavdelningar vid de olika alkoholistanstalterna. Understundom torde det vidare vara indicierat att tillfälligt intaga farliga alkoholister å sinnessjukhus.

Även om de nu antydda åtgärderna skulle genomföras, torde det likväl för landsbygden och de mindre städernas del komma att kvarstå behov av särskilda lokaler för tillfällig förvaring av sinnessjuka och alkoholister. I vissa fall skulle man måhända för ändamålet kunna anlita landstingens och städernas sjukhus. Däremot bör man enligt utskottets mening undvika att intaga personer av detta klientel på ålderdomshem. I viss utsträckning synes det för överskådlig tid framåt förbliva oundvikligt att tillfälligt inhysa särskilt alkoholister i polisarrest. Om blott arrestlokalerna försättas i drägligt skick, torde alltför stora betänkligheter icke möta häremot.

För barn och ungdom bör den normala placeringsformen vid tillfälligt omhändertagande vara å barnhem (upptagningshem), ungdomsvårdsskola eller därmed jämförlig anstalt. Även enskilt hem kan komma i fråga. I nödfall får ålderdomshem anlitas.

Såsom de flesta remissinstanserna framhållit måste däremot polisarrest anses vara en synnerligen olämplig plats för förvaring av dessa omhändertagna. I praxis synes man också i största möjliga utsträckning ha undvikit att använda polisarresterna för dessa fall. Att såsom från vissa håll ifrågasatts utfärda ett ovillkorligt förbud mot att inhysa barn och ungdom i arrest skulle dock enligt utskottets mening föra för långt. Förhållandena i nu berörda delar av riket kunna nämligen vara sådana att annan utväg icke står öppen. Däremot synes det motiverat att i barnavårdslagen intaga en föreskrift om att polisarrest icke får användas för förvaring av dylika personer, med mindre annan lokal icke kan upprivas eller eljest synnerliga skäl äro därtill.

Sammanfattningsvis får utskottet anföra, att åtskilliga omständigheter tala för att frågan om sättet för tillfälligt omhändertagande av de i motionerna avsedda personerna och då närmast av farliga sinnessjuka och alkoholister samt av barn och ungdom göres till föremål för en närmare utredning. Såsom ovan utvecklats bör utredningen begränsas till åtgärder, som befinnas möjliga att genomföra i nuvarande läge. I vad angår barn och ungdom synes utredningen lämpligen kunna verkställas av barnavårdskommittén, vars uppdrag omfattar närstående spörsmål. I övrigt torde det däremot vara påkallat med en särskild utredning på området.»

Såsom redan tidigare påpekats har 1950 års barnavårdskommitté att verkställa den av riksdagen sålunda begärda utredningen i vad den avser barn och ungdom. Kommittén har i sitt ovan åberopade betänkande I framlagt vissa förslag beträffande tillfälligt omhändertagande av ungdom i ålder över 15 år.

TREDJE KAPITLET

Gällande bestämmelser

A. Befogenhet att företaga tillfälliga frihetsberövanden

Ifråga om *för brott misstänkta* kan häktning, anhållande samt gripande förekomma. Bestämmelser härom ävensom om frigivning av häktade, anhållna respektive gripna är upptagna i RB 24 kap. *Häktad* skall enligt RB 24: 22 utan dröjsmål föras till allmänt häkte (jfr nedan under B). Finnes det vara av synnerlig vikt för utredningsändamål kan rätten besluta, att häktad skall förvaras på annan plats än i allmänt häkte.

Innebörden av begreppet »allmänt häkte» är oklar. Uppenbarligen måste därmed i främsta rummet avses samtliga slutna fängvårdsanstalter, som icke avdelats för specialuppgifter (såsom Hall och Roxtuna), och härads- och stadshäkten. Huruvida polisarrester kan betraktas som »allmänt häkte» är mera tveksamt. I ett utlåtande den 25 februari 1950 till Göta hovrätt har fängvårdsstyrelsen bestritt att polisarrest kan anses som sådant häkte. Samma inställning har framkommit i första lagutskottets utlåtande nr 41 till 1948 års riksdag. Hovrättsassessorn Ulf Lundvik har emellertid i en undersökning, publicerad i Förvaltningsrättslig tidskrift 1951 sid. 302 ff., hävdat, att under alla omständigheter häktad må förvaras i polisarrest, om de tingshusbyggnadsskyldige träffat avtal med polisdistriktet härom. Om »allmänt häkte» skriver han bl. a. följande:

»I lagtext möter uttrycket första gången i SP 19: 14. Lagberedningen, på vars förslag promulgationslagen går tillbaka, hänvisade i motiven för de i lagen upptagna häktningsreglerna till vad lagkommittén anfört i sitt förenämnda förslag. 'Allmänt häkte' torde alltså beteckna motsatsen till 'enskilt' förvaringsrum och kan därför definieras som ett av offentlig myndighet administrerat förvaringsrum för personer som berövats friheten. Att märka är att någon annan form av straffprocessuellt frihetsberövande än häktning icke torde ha varit känd vid tiden för stadgandets tillkomst. Att den häktet administrerande myndigheten skall vara statlig torde säkert icke kunna fordras. Man jämföre stadgandet i SP 19: 23 att häktad av allmänna medel skall förses med sund och nödtorftig kost, vilket stadgande icke ansetts fritaga städerna från den dem av ålder åvilande skyldigheten att underhålla sina häktade.»

Beträffande *gripna* och *anhållna* lämnar lagen inga direkta anvisningar om i vilka lokaler förvaringen skall ske. De vanligaste förvaringsplatserna är polisarrester samt härads- och stadshäkten.

Om befogenhet att företaga anhållande och häktning av *lösdrivare* finnes föreskrifter i lösdrivarlagen.

Person, som i vissa i RB 5: 9 angivna avseenden *stör domstolsförhandling*, kan tagas i häkte; han kan dock ej kvarhållas utöver tre dagar. Även person, som i egenskap av *vittne visar tredska* inför domstol, kan häktas (RB 36: 21). Vittne, som insatts i häkte, må kvarhållas högst tre månader och skall senast var fjortonde dag inställas för rätten. Enligt 94 § konkurslagen kan wi-

dare *gäldenär*, som försummar att fullgöra vissa i nämnda lag angivna åligganden eller som överträder visst i samma lag angivet förbud, genom häkte tillhållas att fullgöra sin skyldighet. Likaså kan annan person, som undandrager sig att fullgöra honom enligt 93 § konkurslagen förelagd edgång, genom häkte tillhållas att fullgöra sin skyldighet. Den som insatts i häkte skall enligt 95 § lös-givas, då anledning till hans kvarhållande ej längre är för handen. Den häktade skall senast var fjortonde dag inställas för konkursdomaren. — Nu åberopade stadganden tillämpas endast sällan.

Den största gruppen av polisen tillfälligt omhändertagna består av personer, som beträffs med *fylleri*. De har dock icke omhändertagits på grund av brott eller förseelse utan på grund av den fara de i sitt berusade tillstånd utgör för sig själva och andra; deras omhändertagande sker med stöd av 7 § förordningen den 16 november 1841 emot fylleri och dryckenskap.

I vissa andra fall, där ej heller misstanke om brott ligger till grund för myndighets ingripande, kan också tillfälligt frihetsberövande ifrågakomma. Regler härom återfinnes i ett flertal vårdlagar. De viktigaste av nu åsyftade personkategorier är genom polisens försorg omhändertagna sjuka personer och alkoholmissbrukare, varför uppmärksamheten här huvudsakligen ägnas åt bestämmelser avseende sistnämnda två grupper polisklienter, vilka också utredningsuppdraget närmast avser.

Beträffande *sinnessjuka* tillkommer det enligt 28 § sinnessjuklagen polismyndigheten att föranstalta om intagande för observation på sinnessjukhus, om av någons uppträdande uppenbarligen framgår, att han är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, och det föreligger anledning till anta-

gande, att han är sinnessjuk. Detta stadgande medför befogenhet att omhändertaga sådana personer för deras intagande på dylikt sjukhus. I betydande utsträckning omhändertager också polismyndigheterna enligt detta stadgande sinnessjuka i avvaktan på att formaliteterna för deras placering på sjukhus hinner ordnas och sjukhusplats kan beredas dem. Det förtjänar nämnas att ej så få sinnessjuka, med vilka polisen tager befattning, ingår på sinnessjukhus på egen eller anhörigas ansökan. I sistnämnda fall inskränker sig polisens medverkan till förmedlings- och handräkningsåtgärder.

Ifråga om *alkoholmissbrukare* gäller, att sådana skall omedelbart tills vidare omhändertagas av polismyndigheten, om de är hemfallna åt alkoholmissbruk och visar sig farliga för annans personliga säkerhet eller eget liv samt länsstyrelsens beslut om tvångsintagning på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare icke utan våda kan avvaktas (21 § nykterhetsvårdslagen). Polismyndighet har enligt samma lagrum enahanda skyldighet beträffande åt alkoholmissbruk hemfallen person, som utan att ärligen försörja sig för ett kringflackande liv och det kan antagas, att han kommer att avvika från orten, innan länsstyrelsen prövat ansökan om tvångsintagning på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare. Polismyndighet må jämväl tills vidare omhändertaga den som är hemfallen åt alkoholmissbruk och på grund av oförmåga att taga vård om sig själv är i trängande behov av omedelbar vård. Beträffande nu nämnda tre kategorier alkoholmissbrukare kan länsstyrelsen i avbidan på slutligt beslut meddela interimistiskt förordnande om intagande på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare (25 § nykterhetsvårdslagen). Om plats på dylik anstalt ej omedelbart kan beredas, må

alkoholmissbrukaren enligt länsstyrelsens förordnande omhändertagas och vårdas på annat lämpligt sätt. Beslut härom kan även, när skäl därtill är, meddelas beträffande straffriförklarad alkoholmissbrukare (25 § andra stycket nykterhetsvårdslagen). I allmänhet står för dessa fall endast polisarrester till buds såsom förvaringslokaler. I en del fall har sådan förvaring med stöd av nykterhetsvårdslagen (tidigare alkoholistlagen) pågått en å två veckor. I Stockholm och Göteborg har genom avtal med sinnessjukhus vissa provisoriska anordningar skapats för tillfälligt omhändertagande av sådana personer i sjukhusmässiga former. Även i sådana fall, då länsstyrelsen meddelat *slutligt* förordnande om anstaltsvård och det åligger länsstyrelsen att verkställa beslutet, kan, när skäl därtill är, omhändertagande och vård på annat lämpligt sätt ifrågakomma, om beslutets omedelbara verkställande erfordras men anstaltsplats ej genast kan beredas (37 § nykterhetsvårdslagen); sådan vård må dock ej pågå mer än tre månader. — Den tid, varunder en person varit omhändertagen enligt 21, 25 eller 37 §§ nykterhetsvårdslagen, skall inräknas i den tid han enligt särskilda bestämmelser i samma lag längst må kvarhållas efter intagning på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

I ett flertal lagar föreskrives skyldighet för polismyndigheterna att meddela handräckning för inställande på sjukhus eller anstalt eller hos myndighet eller för undergående av läkarundersökning. Som exempel kan nämnas sinnessjuklagen (51 §), fattigvårdslagen (72 §), nykterhetsvårdslagen (38 och 56 §§), lagen den 20 juni 1918 angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar (22 §), tuberkulosförordningen (5 §), lagen den 4 juni 1954 om undersökning och vård av vissa psykiskt ef-

terblivna (24 §), epidemilagen (27 §), lagen den 18 juni 1954 om personundersökning i brottmål (4 §) o. s. v.

Utlänning kan jämlikt utlänningslagen tagas i förvar under vissa förutsättningar (35 §).

Tillfällig förvaring kan även ifrågakomma beträffande *villkorligt frigivna* eller *på prov utskrivna* från fängsvårdsanstalter och detta även utan att ytterligare brott blivit begånget (16 § lagen om villkorlig frigivning, 17 § andra stycket ungdomsfängselagen och 12 § tredje stycket förvarings- och interneringslagen).

Personer, som utan att misstänkas för brott tillfälligt omhändertagits med stöd av någon av de nu nämnda lagarna, förvaras i brist på andra lokalutrymmen i polislokaler och icke sällan i polisens arrestlokaler, därest behov av förvaring av någon anledning — t. ex. tillfällig platsbrist vid vederbörlig anstalt — uppkommer. Några bestämmelser om vilka lokaler, som skall ifrågakomma för förvaring av dessa klientkategorier hos polisen, har ej meddelats. Enligt uttalande av vederbörande departementschef i prop. nr 164 till 1931 års riksdag med förslag till lag om behandling av alkoholister erfordras ingen bestämmelse av innehåll, att en farlig alkoholist får förvaras i arrest- eller fängselokal. »Även utan särskilt stadgande torde dylik förvaring få anses tillåten, om verkligen ingen möjlighet finnes att på annat betryggande sätt ordna omhändertagandet. Det må betonas, att, där den omhändertagne insatts i arrest eller fängelse, polismyndigheten bör ombesörja överflyttning till annan lokal, så snart omständigheterna det medgiva» (sid. 70 i förenämnda prop.). — Utlänning, som tagits i förvar, kan enligt uttrycklig bestämmelse förvaras även i fängsvårdsanstalt (64 § utlänningskungörelsen).

Slutligen förtjänar nämnas, att polisman enligt 12 § allmänna polisinstruktionen äger befogenhet att tillfälligt omhändertaga den, vars uppträdande innefattar ett störande av eller en omedelbar fara för ordningen, om ett omhändertagande är nödvändigt för att upprätthålla allmän ordning. Sådant omhändertagande skall även ske, om det eljest erfordras för att avvärja straffbelagd gärning, mot vilken polisman är pliktig att ingripa. Bestämmelsen spelar relativt stor roll i samband med bekämpande av gatuoroligheter. Då någon omhändertagits med stöd av detta stadgande, skall vederbörande förman skyndsamt underrättas. Denne har att omedelbart pröva, om åtgärden skall bestå. Enligt samma instruktions 13 § skall vid omhändertagandet tillses, att åtgärden ej orsakar vederbörande större olägenhet än som är oundvikligt eller väcker onödig uppmärksamhet. Förvar av sålunda omhändertagen får endast pågå så länge fara föreligger för fortsatt störande av ordningen. Någon bestämelse om vilken förvaringsplats som skall ifrågakomma i detta fall finnes icke.

Vad särskilt alkoholmissbrukare beträffar, har frågan om tillfredsställande anordningar för tillfälligt omhändertagande genom polisen av vissa sådana missbrukare fått ytterligare betydelse, då numera lagen om nykterhetsvård av den 27 juli 1954 satts i kraft. Såsom ovan påpekats kan nämligen enligt denna lag polismyndighet tillfälligt omhändertaga ej endast åt alkoholmissbruk hemfallna personer, som är s. k. farliga eller kringflackande, utan även sådana personer som är ur stånd att taga vård om sig själva och i trängande behov av omedelbar vård, d. v. s. i sannolikt övervägande antalet fall utpräglat sjuka personer.

Det bör här också erinras om att frå-

gan om ändrade former för förvaring av akut berusade, främst gatufyllerister, vid ett flertal tillfällen aktualiserats. I tidigare officiella framställningar har det närmast varit fråga om en mera ändamålsenlig form för sådana personers förvaring. När detta spörsmål senast påtalades, riktades emellertid uppmärksamheten även på samhällsreaktionen i övrigt gentemot fyllerister. Sålunda påyrkade strafflagberedningen i yttrande den 19 december 1953 över straffrättskommitténs förslag till brottsbalk (S. O. U. 1953: 14) ett slopande i princip av straffpåföljden för fylleri på allmän plats samt förordade anordnande av särskilda »kliniker» för rationell behandling av akut berusade personer och åtgärder genom vederbörande nykterhetsnämnds försorg i anslutning härtill. Strafflagberedningen hemställde, att erforderliga lagstiftningsåtgärder skulle genomföras i samband med prövningen av det förslag till ny nykterhetsvårdslagstiftning, som då var under beredning inom inrikesdepartementet. Den förordade lagändringen ansåg departementschefen dock vara av så vittgående natur, att prövning av densamma icke medhunnas i samband med den slutliga prövningen av föreliggande förslag till ny lag om nykterhetsvård. En ordning för fylleristers rationella behandling enligt strafflagberedningens förslag synes av uppenbara praktiska skäl svår att genomföra annorstädes än i större städer. En eventuell lagstiftning enligt detta förslag synes böra föregås av en experimentverksamhet i någon sådan stad, så att erfarenheter kunna samlas för en lämplig utformning av lagstiftningen och anordningarna för dess tillämpning. På grund av de stora praktiska svårigheter, som är förbundna med förslaget förverkligande, har vi — ehuru vi i princip anser förslaget böra realiseras — icke funnit det möj-

ligt att i denna utredning upptaga det samma till närmare bearbetning.

B. Förvaringslokalers anordnande, beskaffenhet och utrustning

I RB 1:16 stadgas, att det för domsaga på tingsställe eller annan ort, som Kungl. Maj:t bestämmer, samt i stad med rådhusrätt skall finnas *häkte* för förvaring av anhållna och häktade. Häktet kan med Kungl. Maj:ts tillstånd vara gemensamt för flera domsagor eller för domsaga och stad. Vissa äldre bestämmelser gäller dessutom alltjämt i den utsträckning de ej kan anses upphävida genom promulgationslagen till rättegångsbalken. Sålunda stadgar 26:4 byggningsbalken, att det vid varje tingsställe skall finnas fängelse för förvaring av »missgärningsmän». Lagen den 5 juni 1909 angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll av tingshus och häradsfängelse stadgar rörande kostnaderna för uppförande och underhåll av sådan institution, att dessa åvilas dem som inom tingslaget har att erlægga kommunalutskylder. I kungl. brev den 27 november 1798 stadgas dessutom, att i varje stad bör finnas minst två arrestrum. I stad med länshäkte kan stadshäktet förenas med länshäktet, varvid staden dock blir bidragsskyldig (se kungl. brev den 14 augusti 1841)¹. Ritning till härad- och stadsfängelse skall enligt kungörelse den 13 oktober 1921 fastställas av fängvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen gemensamt, innan sådant fängelse får uppföras. Denna kungörelse har enligt senare utbildad praxis tillämpats även på polisarrester.

Skyldighet att anordna erforderliga *arrestlokaler* för polisens behov åvilas vederbörande polisdistrikt (8 § andra stycket lagen om polisväsendet i riket).

Såsom ovan påpekats användes hä-

rads- och stadshäkten samt polisarrester i huvudsak för förvaring av för brott *gripna* och *anhållna*. För brott *häktade* överföres nämligen i regel till häktesavdelning vid fängvårdsanstalt. Enligt uppgift i justitieombudsmannens ämbetskrivelse till 1951 års riksdag förvaras dock häktade i ett 10-tal städer i stadshäkte. Ej sällan kommer dock härad- och stadshäktena till användning för rent tillfällig förvaring av häktade i samband med domstolsförhandling. Vidare förvaras i häktena, särskilt häradshäktena, samt i polisarresterna i viss omfattning även personer, som av annan anledning än misstanke om brott tillfälligt omhändertagits av polisen. Särskilt gäller detta fyllerister. Häkte, som begagnas för nu antydda ändamål, får anses tjäna som polisarrest (i vissa fall bekräftat genom avtal härom mellan tingshusbyggnadsskyldige och respektive polisdistrikt).

Med avseende på användningen av häkten och arrester är sålunda skillnaden mellan dessa båda typer av förvaringslokaler ej alldeles klar ehuru de ur formell synpunkt är av olika karaktär. År 1937 fanns 64 stadshäkten och 143 häradshäkten (se Sveriges Officiella Statistik: Fängvården för nyssnämnda år, sid. X ff.). Någon inventering av dessa häkten har därefter icke företagits. Ett icke ringa antal häkten torde under 1930- och 1940-talen ha nedlagts genom att andra förvaringsutrymmen kunnat ställas till förfogande.

Den närmare beskaffenheten av förvaringsrum i härad- och stadshäkten samt polisarrester regleras genom SP 19 § samt FK. Sålunda stadgar SP 19 § 22 att häkte skall vara så beskaffat, att det icke är menligt för häktades hälsa, samt SP 19 § 29 att rum, där an-

¹ Se även tidigare åberopade undersökning av Ulf Lundvik »Om allmänt häkte» i Förvaltningsrättslig tidskrift 1951 sid. 310 ff.

hållen person förvaras, skall fylla skäliga anspråk på sundhet och bekvämlighet. I FK har vissa detaljbestämmelser meddelats om förvaringsrums beskaffenhet och utrustning. Sådant rum skall enligt FK 1 § vara så anordnat, att obehörig förbindelse mellan den omhändertagne och annan så långt detta är möjligt förhindras. I rummet skall finnas stol, hylla och bädd, anordningar av ändamålsenligt slag för luftväxling och belysning samt ringledning eller annan lämplig anordning för påkallande av vakt. Berusad eller våldsam person får förvaras i enklare utrustat förvaringsrum; sådant rum kan ifrågakomma även eljest, då särskilda förhållanden föreligger. Slutligen skall finnas erforderliga toalettanordningar. Förvaringsrum skall enligt FK 2 § vid användning varje dag rengöras och luftas och vara uppvärmt till vanlig rumstemperatur. Under den tid rummet icke användes, bör det hållas så uppvärmt, att det kan tagas i bruk utan längre tidsutdräkt. För varje förvaringsrum skall, i den mån detta erfordras, finnas beklädnadspersedlar och sängkläder för den som kvarhållits för brott (FK 5 §).

Sedan år 1946 finns förslag till ritningar till normaltyper av polisarrest att tillgå till polisdistriktens ledning. Dessa ritningar med tillhörande beskrivning har utarbetats av byggnadsstyrelsen i samråd med fångvårdsstyrelsen och statspolisintendenten enligt Kungl. Maj:ts uppdrag. I ämbetsskrivelse den 21 maj 1947 till länsstyrelserna har vederbörande statsråd uttalat önskvärldheten av att samråd upptages med statspolisintendenten, då uppförande av polisarrest i enlighet med nyssnämnda förslag aktualiseras, och att statspolisintendenten underrättas om vunna erfarenheter, sedan sådan byggnad varit i bruk någon tid.

Särskilda föreskrifter gäller även rö-

rande *tillsynen* över häktes- och arrestlokaler. Enligt instruktionen den 21 juni 1946 för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsanstalterna åligger det fångvårdsstyrelsen att utöva tillsyn över stads- och häradsfängelser (1 § tredje stycket). Enligt 6 § 4 länsstyrelseinstruktionen skall länsstyrelse utöva tillsyn över häkten, som ej lyder under fångvårdsstyrelsen. Ifråga om polisarrest har länsstyrelse såsom länets högsta polismyndighet att tillse att polisdistrikten inom länet fullgör sina åligganden, bl. a. anordnande av behövlige arrestlokaler (8 § andra stycket samt 14 § 2 lagen om polisväsendet i riket). Motsvarande bestämmelse gäller för överståthållarämbetet. I 22 § instruktionen för landsfogdarna föreskrives, att landsfogde skall övervaka att häkten och polisarrest in om länet anordnats i överensstämmelse med gällande föreskrifter. Utöver att sörja för häktade och anhållna personers underhåll skall landsfiskal hava tillsyn över inom hans distrikt befintligt häkte med tillhörande inventarier, vilket ej lyder under fångvårdsstyrelsen (16 § landsfiskalsinstruktionen). En motsvarande bestämmelse gäller för stadsfiskaler (14 § stadsfiskalsinstruktionen).

C. Tillfälligt omhändertagnas behandling

SP 19 § reglerar ej endast förvaringsrums beskaffenhet utan även häktades och anhållnas behandling. Härutöver finnes bestämmelser i RB 24:11 (anhållna) och HK. Behandlingsbestämmelserna i SP 19 § gäller i första hand häktade men enligt 29 punkten i tillämpliga delar även anhållna.

Enligt SP 19 § 22 får icke flera personer sättas i samma förvaringsrum, om detta kan undvikas. Måste flera personer placeras i samma rum, skall de

som häktats för ringare brott hållas skilda från dem som häktats för grövre brott. Män och kvinnor skall också hållas åtskilda. Ej heller får häktade förvaras tillsammans med dem som avtjänar straff. Om särskilt fängsel av säkerhetsskäl måste användas, får enligt SP 19 § 21 sådant ej begagnas på annat sätt eller under längre tid än säkerheten fordrar. S. k. kroppsrannsakan får företagas. Vad härvid skall iakttagas regleras i FK 3 § och HK 2 § (enligt sistnämnda författningsrum, som liksom HK i dess helhet gäller endast å *fångvårdsanstalt* intagna, *skall* den häktade underkastas visitation). I övrigt finnes bestämmelser i angivna författningar rörande mathållning, utevistelse, sysselsättning (läsning och arbete), brev-

skrivning, emottagande av besök, sjukvård, beklädnad m. m.

I RB 24: 11 stadgas, att för brott anhållen skall hållas i förvar men eljest ej må underkastas »annan inskränkning i sin frihet, än som påkallas av ändamålet med anhållandet, ordningen å förvaringsplatsen eller allmän säkerhet».

Ifråga om ordningsstörande personer, som omhändertagits med stöd av 12 § allmänna polisinstruktionen, föreskrives i 13 § samma instruktion, att vid förvaringen annan frihetsinskränkning icke får företagas än som påkallas av ändamålet med omhändertagandet, ordningen på förvaringsplatsen eller allmän säkerhet. Den som omhändertagits skall så snart som möjligt förhöras.

FJÄRDE KAPITLET

Riktlinjer för reformer

Utredningsuppdragen omfattar *dels* spörsmålet om åtgärder — i första hand genom ändrade bestämmelser — för att på kort sikt förbättra den allmänna standarden på de lokaler, som nu användes för förvaring av enligt myndighets beslut tillfälligt omhändertagna, *dels* frågan om arten och beskaffenheten av de lokaler, som ur principiell synpunkt kan anses ändamålsenliga för sådan förvaring, särskilt ifråga om vissa kategorier (sjuka och alkoholmissbrukare). Vi har ansett oss böra se hela det komplex av problem, som utredningsuppdragen sålunda aktualiserar, i ett sammanhang och alltså funnit lämpligt att ej uppdelat detta på det sätt, som skett under riksdagsbehandlingen och vid utredningsuppdragens meddelande.

Då FK också gäller *häktade*, i den mån dessa förvaras i härads- eller stads-häkte, vilken kungörelse reglerar även sådant häktes anordnande, har vi funnit oss böra upptaga jämväl frågan om denna personkategoris ändamålsenliga förvaring. Ett särskilt skäl härtill är att SP 19 §, som huvudsakligen innehåller behandlingsbestämmelser, visserligen främst äger tillämpning på *för brott häktade* eller anhållna men på grund av att inga andra förvaringslokaler än häkten eller polisarrestorer står till buds även på andra kategorier omhändertagna (uttryckligen föreskrivet beträffande utlännings, som tagits i förvar — 66 § utlänningskungörelsen). En viss revision av SP 19 § bleve alltså nöd-

vändig, även om vi vid utarbetande av våra förslag skulle bortse från de häktade. Vidare är en tillfredsställande lösning av lokalproblemen visserligen en viktig sida av en human och i övrigt lämplig förvaringsform vid tillfälliga frihetsberövanden men dock icke den enda. Vi har därför funnit erforderligt att söka få till stånd en ny reglering av behandlingen i vidaste mening av *alla* olika personkategorier, som på grund av myndighets beslut tillfälligt omhändertagits. Våra förslag till bestämmelser är i detta syfte utformade på sådant sätt, att dessa — med undantag av SP 19 § 13 — kan ersätta SP 19 §, som ur språklig synpunkt måste anses föråldrad och även av denna anledning behöver underkastas en revision, FK och HK. Detta står också i god överensstämmelse med 1951 års riksdags uttalade önskemål om ett sammanförande av »de för närvarande på ett stort antal författningar spridda bestämmelserna rörande arrestlokaler av olika slag eller åtminstone de viktigaste av dessa till *en* författning». En sådan koncentration av bestämmelserna bör — såsom riksdagen med allt fog understrukit — kunna bidra till »att göra dem mer lättöverskådliga och därigenom också bättre kända av de lokala organ, som ha att sörja för arresterna» (första lagutskottets utlåtande nr 14 vid nämnda års riksdag sid. 17).

Enligt första lagutskottets av 1951 års riksdag godkända utlåtande nr 15 bor-

de utredningen rörande frågan om lokaler för tillfälligt omhändertagande av vissa särskilda kategorier (sjuka och alkoholmissbrukare) begränsas »till åtgärder, som befinnas möjliga i nuvarande läge». Utskottet fann av praktiska och ekonomiska skäl icke möjligt att för den närmaste framtiden utesluta användningen av polislokaler även i dessa fall, därest de hålles i ett för omhändertagande av människor godtagbart skick. Den närmast till hands ligande åtgärden för att skapa garantier härför är att skärpa bestämmelserna rörande beskaffenheten och utrustningen av dessa lokaler och tillsynen över dem. På grund av riksdagens sålunda tillkännagivna ståndpunkt har vi ansett oss böra till en början inskränka oss till att överse, komplettera och sammanföra vissa nu gällande bestämmelser rörande häktes- och arrestlokaler i syfte att nå en höjning av dessa lokalers allmänna standard samt rörande behandlingen av dem som intagits i sådana lokaler. Vi har emellertid under utredningsarbetet kommit till den övertygelsen, att hela detta område erfordrar en grundlig och mera definitiv reglering innefattande jämväl en förnyelse av lokalbeståndet. Utredning härom bör verkställas genom den mera långsiktiga planering för att lösa hela komplexet av hithörande frågor, vilken vi nedan förordar.

Det klientel, varom här är fråga, kan grovt uppdelas i två huvudkategorier: 1) för brott misstänkta (*brotsfall*) samt 2) av annan anledning än för brott omhändertagna. Det bör anmärkas, att gränserna mellan dessa kategorier i verkligheten kan vara ganska flytande.

A. Åtgärder på kort sikt

Här skall först uppmärksamheten riktas på åtgärder, som på relativt kort

sikt kan förutsättas medföra en förbättring av de nu i flera hänseenden oeffterrättliga förhållanden, under vilka de båda nyssnämnda personkategorierna efter beslut om tillfälligt omhändertagande ej sällan förvaras.

1. Brotsfall

a) *Av polis- eller åklagarmyndighet omhändertagna* (= gripna eller anhållna på grund av misstanke om brott).

För förvaring av denna kategori brotsfall användes i allmänhet polisens vanliga arrestlokaler jämte biutrymmen men i viss utsträckning även härads- och stadshäkten. Dessa lokaler befinner sig enligt justitieombudsmannens i I kap. redovisade utredning på många håll i landet i ett ur humanitär synpunkt otillfredsställande skick. Mera detaljerade och i vissa avseenden skärpta bestämmelser angående sådana lokaler, bl. a. rörande tillsynen, torde även på kortare sikt kunna avhjälpas en del av nu rådande missförhållanden särskilt vad dessa lokalers anordnande och utrustning beträffar.

Om också aktuella nybyggnadsplaner, vilka ej sällan syftar till ett sammanförande av ifrågavarande förvaringslokaler med övriga offentliga myndigheters, ofta lägger praktiska hinder i vägen för en snabb sanering av dessa lokaler, bör dock åtskilliga och snara förbättringar kunna ske genom en ej alltför tids- eller kostnadskrävande byggnadsteknisk översyn av nu befintliga förvaringslokaler syftande till en höjning av deras minimistandard. Denna översyn är påkallad redan på grund av den av riksdagen förordade skärpningen av nu gällande bestämmelser. Vidare bör de förhållanden, under vilka tillfälligt omhändertagna förvaras, kunna snabbt förbättras genom meddelande av bestämmelser om förvaringslokalernas utrustning på ett sätt, som motsvarar nu-

tida krav på ändamålsenlighet och humanitet. Slutligen bör förbättrade förhållanden även kunna ernås genom att dessa lokaler givas en sådan utformning, att de kan tillgodose primära differentieringsbehov. För brott gripna eller anhållna, vilka förhåller sig lugna, bör som regel förvaras för sig i för dem lämpade lokaler, och omtöcknade och/eller bråkiga (vanligen alkoholpåverkade lagöverträdare eller för enbart fylleri omhändertagna) för sig i för dessa särskilt anordnade lokaler. Brotsfallen (och lösdrivare) bör vidare av naturliga skäl i princip hållas skilda från övriga omhändertagna. På många håll, i städerna sannolikt genomgående, har en differentiering av arrestbeståndet skett i enlighet med dessa principer, vilka lämpligen bör göras allmängiltiga.

Skärpta minimifordringar ifråga om arrestlokaler (och häktens) allmänna beskaffenhet, utrustning och differentieringsanordningar bör sålunda uppställas. Formerna för omhändertagandet av gripna eller anhållna (liksom f. ö. av häktad och med avseende på behandlingen i övrigt) bör präglas av straffverkställighetslagens ord om behandlingen av på fångvårdsanstalt intagen »med aktning för hans människovärde». Det förtjänar i detta sammanhang erinras om Sveriges anslutning år 1951 till Europarådets konvention av den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (särskilt artiklarna 5 och 6)¹. Anspråken ifråga om utformningen av förvaringsrum för brotsfall bör egentligen ställas strängare än på motsvarande rum för dem som avtjänar straff, eftersom endast misstanke om brott föreligger i de förra fallen. Att förvaringstiden är kort utgör i och för sig intet skäl, som talar däremot. För alla brotsfall bör principiellt gälla vad RB 24:11 stadgar för för-

varing av för brott anhållna, nämligen att denna skall ske under sådana yttre former, att den omhändertagnes frihet icke inskränkes mer än som oundgängligen påkallas av syftet med omhändertagandet (hindra honom från att avvika, undanskaffa bevis om det brott, för vilket han är misstänkt, eller eljest försvåra utredningen o. s. v.) eller av det nödvändiga kravet på upprätthållandet av ordningen inom de lokaler, där han förvaras, samt allmän säkerhet.

En omarbetning av gällande bestämmelser bör sålunda ej taga sikte enbart på de yttre anordningarna för förvaringen utan även inriktas på en viss reglering — utöver vad SP 19 § stadgar — av hur hela denna kategori omhändertagna skall behandlas motsvarande reglerna i HK, vilka nu gäller endast häktade, som intagits i fångvårdsanstalt. En moderniserad lagstiftning rörande detta område bör därför lämpligen innehålla *dels* föreskrifter rörande i förvaringsrum intagnas behandling, *dels* föreskrifter av hygienisk och byggnadsteknisk art samt rörande förvaringslokalers utrustning och ändamålsenliga utformning i övrigt.

b) *Av domstol omhändertagna* (= häktade på grund av misstanke om brott).

Av principiella skäl synes det olämpligt, att *häktade*, som nu i största utsträckning sker, intages i fångvårdsanstalt, d. v. s. anstalt för behandling av för brott *dömda*. Ett sammanförande av dessa två kategorier på samma slag av anstalt kan ur nu angivna synpunkt starkt ifrågasättas, även om dessa på anstalten hålles åtskilda genom att placeras på olika avdelningar. Utveckling-

¹ Jfr Kungl. Maj:ts prop. nr 165 till 1951 års riksdag och nr 32 till 1953 års riksdag. Se jämväl referat i Nordisk Kriminalistisk Årsbok 1954 av förhandlingar i Svenska Kriminalistföreningen rörande de mänskliga rättigheterna.

en går också uppenbarligen i riktning mot ett avskiljande av de häktade från de vanliga fångvårdsanstalterna, vilket är betingat redan av rationaliserings-skäl och i dagens läge med stor platsbrist vid dessa anstalter även av otillräckliga utrymmen. I prop. nr 131 till 1950 års riksdag angående vissa anslag till fångvården m. m. uttalade chefen för justitiedepartementet, att det kunde »iänkas vara rationellt att anordna särskilda förvaringsmöjligheter» för de häktade och »flytta bort alla häktade från de egentliga fångvårdsanstalterna». Detta uttalande föranledde ingen riksdagens erinran. I sina den 23 april 1954 givna direktiv till fångvårdsbyggnadsutredningen förordade samme departementschef anordnande av särskilda anstaltsutrymmen för häktade genom användande av fångvårdsanstalter, som ledigställes genom framtida förnyelse av fångvårdens anstaltsbestånd (i Stockholm genom anordnande av ett särskilt stadshäkte med lämplig belägenhet i förhållande till rådhusrättens lokaler). Skulle man föreskriva, att de häktade icke vidare finge förvaras i fångvårdsanstalterna, bleve man hänvisad till att enbart använda polisens arrestlokaler eller härads- och stadshäktena. Bortsett från att erforderliga utrymmen f. n. saknas möter en förvaring av häktade även i nu nämnda lokaler starka principiella betänkligheter. En förvaring i polisens arrestlokaler av häktade skulle visserligen ha vissa fördelar ur polisens synpunkt men torde knappast (oavsett huruvida polis-arrest kan betraktas som »allmänt häkte» eller ej; se sid. 24) stå i överensstämmelse med innebörden av polisverksamhet enligt lagen om polisväsendet i riket. Icke heller häktades förvaring enbart i härads- och stadshäkten kan anses som en godtagbar lösning av detta problem, i varje fall icke om des-

sas förvaring skall ske i *nu befintliga* härads- och stadshäkten och knappast ens om dessa upprustades i standardhänseende och förvaringsutrymmena i tillräcklig mån utökades. I fångvårdsstyrelsens utredning år 1949 rörande städernas skyldighet beträffande förvar och underhåll av häktade personer rekommenderade detta ämbetsverk, att de statliga fångvårdsanstalterna skulle i ökad utsträckning emottaga häktade. Motiven härtill var att stadshäktena ofta är små, i avsaknad av vård- och arbetsmöjligheter och i mindre gott skick, samt att häktad person såvitt möjligt icke bör förvaras i häkte, som administreras av myndighet, vilken tillika har att utreda den häktades eventuella brottslighet.

Den principiellt måhända riktigaste lösningen av frågan om de häktades placering torde vara att skapa särskilda statliga förvaringsanstalter, vilka har tillräckligt stora upptagningsområden för att kostnaderna skall kunna hållas inom rimliga gränser och står under administration av en för varje anstalt utsedd särskild styrelse (jfr dock under B).

Att nå en lösning av förevarande problem är uppenbarligen ej möjligt på kort sikt. Man torde därför t. v. få nöja sig med den nuvarande ordningen, ehuru en viss revision av bestämmelserna rörande formerna för häktades förvaring bör genomföras, varvid — som ovan förordats — dessa bestämmelser bör sammanföras med motsvarande bestämmelser rörande andra tillfälligt omhändertagna.

2. Omhändertagna av annan anledning än för brott

Här åsyftade kategori utgöres av

a) *sinnessjuka eller förmodat sinnessjuka* (i första hand fall, för vilka polisen har att söka plats på sinnessjuk-

hus, samt på sinnessjukhus inskrivna, som efter avvikande, återfall e. d. begäres återförda till sådant sjukhus),

b) *alkoholmissbrukare* (s. k. farliga eller kringflackande samt sådana, som är ur stånd att taga vård om sig själva och i trängande behov av omedelbar vård, samt på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare inskrivna, som efter avvikande, återfall e. d. begäres återförda till vederbörande anstalt eller överflyttade från en anstalt till en annan),

c) på *arbetshem intagna*, som på grund av avvikande begäres återförda till vederbörande arbetshem,

d) olika *sociala verkställighetsfall* (exempelvis av nykterhetsnämnd, barnvårds- eller ungdomsnämnd eller fattigvårdsstyrelse begärd handräckning för verkställande av beslut om anstaltsvård, läkarundersökning etc.) och

e) *personer, som försvunnit* och genom polisens efterspaning eller på annat sätt anträffats och skall återföras till sitt hemvist.

Under denna rubrik kan lämpligen även nämnas

f) *från fängvårdsanstalt eller ungdomsvårdsskola avvikna eller från sådan anstalt villkorligt utskrivna eller frigivna*, som på grund av beslut därom tagits i förvar och/eller skall återföras till vederbörande anstalt eller skola. Hit hör även

g) *lösdrivare*,

h) av olika anledningar *omhändertagna utlänningar*,

i) *omhändertagna enligt 12 § allmänna polisinstruktionen* samt

j) *vissa häktade*, för vilka häktningsbeslut meddelats med stöd av RB 5:9 (person, som i vissa avseenden störs domstolsförhandling) eller 36:21 (vittne, som tredskas) eller konkurslagen.

En av de största grupperna inom denna kategori utgör slutligen

k) *fyllerister*, som omhändertagits hos polisen jämlikt 7 § förordningen den 16 november 1841 emot fylleri och dryckenskap.

Det förefaller som om alla dessa falls allmänna status — med undantag för fångvårdsfallen — vore sådant, att de egentligen måste betraktas som en för den egentliga brottspreventiva och brottsbeivrande polisverksamheten främmande klientgrupp, även om många inom denna grupp emellanåt begår lagöverträdelser. Polisens medverkan i de flesta av dessa fall påfordras främst därför att vederbörande hållit sig undan eller mer eller mindre uttalat motsätter sig ett omhändertagande. Endast i den mån polisverksamheten får en starkare social karaktär och inriktning än hittills, kan det ur antydda synpunkt anses principiellt godtagbart, att polisen anlitas för här förevarande arbetsuppgifter, för vilkas genomförande närmare bestämmelser f. n. i stort sett saknas.

Beträffande nu åsyftade klientel, rörande vilket *polismyndigheten* i huvudsak är organ för förvaringens iscensättande, gäller f. ö. i om möjligt ännu mycket högre grad än ifråga om gripna, anhållna eller häktade på grund av misstanke om brott, att omhändertagandet av sådan person måste ske med »aktning för hans människovärde». Inga åtgärder får vidtagas, som ej direkt erfordras för att hindra avvikande, olämplig kommunikation med andra omhändertagna eller utomstående eller störande av ordning och säkerhet. Som ledande principer i övrigt vid polisens befattning med detta klientel torde böra gälla, a) att denna blir så kort som möjligt (jfr riksdagens uttalande härom, sid. 22) och b) att, om viss tids förvaring i polisens regi blir nödvändig, förvaringen så långt detta är praktiskt möjligt omhänderhaves av specialutbil-

dad personal (närmast kan detta endast ifrågakomma i folkrika polisdistrikt) och verkställs i lokaler med ur vård-synpunkt tillfredsställande utformning, vilka dessutom möjliggör sträng åtskillnad mellan brottsfallen och övriga omhändertagna.

Någorlunda snabbt verkande åtgärder synes bara vara möjliga ifråga om den först nämnda principen. Sålunda torde platsbristen på de olika sjukhusen och anstalterna åtminstone vid vissa institutioner och under vissa tider kunna hävas så mycket eller en sådan omdisponering av de befintliga platserna genom anordnande av särskilda mottagningsplatser kunna ske, att omhändertagna fall utan misstanke om brott ej, som nu kan förekomma, behöver förvaras hos polisen i flera dygn i väntan på ledig plats. I den mån berörda institutioners mottagningskapacitet genom antydda åtgärder kan ökas, reduceras också de problem som tillfällig förvaring av här förevarande kategori omhändertagna skapar. Vårdfallen kan onödigt kompliceras och vålla extra vårdsvårigheter på sjukhus eller i anstalt, om de måste förvaras längre tid i arrest- eller häkteslokaler. Mycket torde kunna vinnas, därest berörda sjukhus- och anstaltsmyndigheter erinras om att i sin verksamhet beakta också detta spörsmål. Vidare torde polisen i en del fall kunna föra den omhändertagne direkt till vederbörande sjukhus eller anstalt och ej behöva taga vägen över vederbörande polisstation. Detta torde kunna ske t. o. m. i vissa sinnessjukfall, som ej tillhör något sjukhus, nämligen om polisen söker få läkare till t. ex. den bostad, där den sinnessjuka befinner sig. Sådana tillvägagångssätt torde tillämpas i viss utsträckning redan nu och synes böra användas i alla de fall, där detta är praktiskt möjligt. I vissa fall, där den sinnessjuka för-

håller sig lugn, kan polisen med nuvarande goda kommunikationer visserligen genast föra med sig den sjuke men behöver icke införa denne till förvaringslokal inom vederbörande polisstation utan i stället föra honom till någon läkarmottagning för att formaliteterna med vårdattest skall snabbt kunna ordnas och färden sedan fortsättas direkt till sjukhus. För dessa fall behövlig läkarservice torde kunna i viss mån effektiviseras med relativt enkla åtgärder av organisatorisk art. I huvudsak går dessa åtgärder ut på att träffa erforderliga överenskommelser med läkare om den ur de omhändertagnas synpunkt bästa och för läkare och övrig personal minst tidskrävande formen för deras medverkan i respektive fall. För några kategorier — akut sinnessjuka och alkoholmissbrukare, som polisen tagit om hand — torde i de större städerna tillfällig förvaring kunna ordnas på sjukhus. Särskilt synes detta gälla alkoholmissbrukare. För dessa har — som redan tidigare påpekats — både i Stockholm och Göteborg ett fåtal platser vid psykiatriskt sjukhus kunnat ställas till förfogande för interimistisk förvaring av sådana fall, vilken formellt torde få anses ske i polisens regi men reellt sker på respektive sjukhus under medverkan av sjukhusets personal. Den i Stockholm planerade medicinska upptagningsavdelningen för »polisfall» har ännu ej kommit till stånd beroende på lokalbrist.

3. Tillsyn

För att driva fram en bättre allmän standard på stads- och häradshäkten samt polisarrester och ändamålsenliga förvaringsvillkor i övrigt synes tillsynen över dessa lokaler böra koncentreras och skärpas. Fångvårdsstyrelsen såsom straffverkställighetsmyndighet torde kunna befrias från tillsynen över

sådana häkten och över huvud från befattningen med ärenden rörande dessa. Tillsynen över häktena liksom över polisens arrestlokaler bör åvila länsstyrelserna (samt landsfogden och de lokala polischeferna), vilka det också bör åligga att godkänna ritningar för nytillkommande häkten och arrester. 1951 års riksdags uttalande om besök av vederbörande landsfogde en gång om året eller en gång vart annat år i samtliga häkten och polisarrester inom länet synes böra tjäna som hållpunkt ifråga om intensiteten i landsfogdarnas tillsyn över dessa lokaler. Helst bör dock sådana besök ske oftare. En decentralisering till länsstyrelserna av tillsynen över förvaringslokalerna synes erfordra mer detaljerade bestämmelser särskilt vad beträffar dessa lokalers yttre standard. Vid utformningen av våra förslag till bestämmelser härom har vi beaktat detta behov.

För den mera personliga tillsynen av de omhändertagna, som ofta är affektlabila eller i övrigt företer akuta eller mera manifesta psykiska abnormdrag, anser vi behövt och ändamålsenligt, att en ordnad medverkan av läkare kommer till stånd. Bestämmelser härom bör därför utfärdas. Denna medverkan bör i viss mån även gälla tillsynen över förvaringslokalerna.

Erfarenheten synes bekräfta att detta ur rättssäkerhetssynpunkt ytterst ömtåliga område på något sätt måste bevakas centralt. Detta torde lämpligast ske genom en i inrikesdepartementet särskilt avdelad befattningshavare. I dennes uppgift bör även ingå att verka för att förvaringslokaler anordnas gemensamt för län eller delar av län.

Förslagen om skärpning av bestämmelserna om förvaringslokalernas beskaffenhet och utrustning, läkares medverkan i tillsynen över de omhändertagna och över förvaringslokalerna

samt den särskilda tillsynen från inrikesdepartementet motiverar att vi ej ansett erforderligt att, som riksdagen ifrågasatt, skärpa bestämmelserna för landsfogdarna om tillsyn över förvaringslokalerna.

B. Åtgärder på längre sikt

Som en omedelbart erforderlig åtgärd, vilken i varje fall i städerna torde kunna genomföras tämligen snart och oavsett eventuella nybyggnadsplaner och långtidsprogram, framstår en differentiering av de förvaringslokaler, som polisen använder för olika kategorier omhändertagna. En lokaldifferentiering är redan genomförd i viss utsträckning — t. ex. särskilda arrester för fyllerister — men bör genomföras mera generellt samtidigt med att den standardhöjning, varav trängande behov föreligger på många håll i landet, kommer till stånd.

Då en fullt genomförd differentiering måste bli relativt kostsam och det är rationellt och ur polisens synpunkt principiellt riktigast att enbart specialpersonal användes för att handhava den tillfälliga förvaringen av ovan närmare specificerade kategorier omhändertagna, blir — med undantag för de större städerna — det lokala polisdistriktet en för liten enhet att bära kostnaderna. Även ett landsfiskalsdistrikt synes i allmänhet bli en för liten enhet att svara för utgifterna för en tillräckligt differentierad förvaringsorganisation. Med beaktande av dessa synpunkter framstår följande skiss till en framtida organisation av den tillfälliga förvaringen av olika kategorier polisklientel och häktade som en första ansats till en lösning av hithörande spørsmål. Självfallet har vi icke tagit definitiv ställning till denna ofullständigt utformade lösning, enär mera ingående utredning erfordras här-

för. En utredning av denna omfattning ingår knappast i vår uppgift utan torde böra verkställas under medverkan av representanter för de olika parter, som här kan ha intressen att bevaka. Sedan nyindelning av riket i landsfiskalsdistrikt som en följd av kommunindelningsreformen genomförts med giltighet från den 1 januari 1952 (jfr kungörelse om rikets indelning i landsfiskalsdistrikt den 1 juli 1951, nr 316), föreligger ej längre något hinder av antydd art för en grundligare reform av ordningen för tillfälligt omhändertagnas förvaring.

För vissa personkategorier, vilkas förvaringstid kan väntas bli särskilt kortvarig (t. ex. fyllerister), måste av uppenbara skäl den nuvarande ordningen — bortsett från de behov av standardhöjning och lokaldifferentiering, som föreligger och ovan berörts — även i framtiden i stort sett bibehållas. Dessa kategorier måste självfallet förvaras så nära den lokala polisens tjänsterum som möjligt. Den omhändertagne frigives ofta snart. Eftersom han i de flesta fall bor i den ort, vars polis omhändertagit honom för t. ex. fylleri, bör han av praktiska skäl rimligen ej föras långt bort från sitt vanliga hemvist. Hur en mera rationell behandling av omhändertagna fyllerister främst i större polisdistrikt (storstäder) bör ordnas (jfr härom sid. 27) synes böra göras beroende av viss försöksverksamhet och vidare utredning på grundval av samlade erfarenheter av sådan verksamhet.

För förvaring av *övriga* tillfälligt omhändertagna synes med nuvarande goda kommunikationer den mest rationella organisationen vara att i varje län upprätta en central *länsinstitution* eventuellt med vederbörande landsting som huvudman (anordnande och drift). Den nya landstingslagen synes ej lägga direkt hinder i vägen härför. Skulle ej

landstingen böra svara för dessa institutioner, skulle utvägen att sammansluta primärkommuner för denna verksamhet kunna anlitas, därest blivande revision av reglerna för kommunalförbund (efter att kommunalförbundskommittén avslutat sitt arbete) ej gör detta olämpligt eller omöjligt. En ytterligare möjlighet är att kommunerna inom ett län ingår avtal om en dylik länscentralers upprättande och verksamhet. I varje fall torde en sådan länsinstitution lämpa sig för de sydligare, ej alltför vidsträckt länen. För de övriga länen skulle man kunna tänka sig att söka lösa organisationsproblemet genom flera förvaringsinstitutioner i varje län, låt vara av kostnadsskäl enklare anordnade.

Till en sådan institution skulle alltså i första hand *alla* personer, som *polisen* omhändertagit, i den mån de icke omedelbart efter omhändertagandet kan föras vidare till social vårdanstalt, fångvårdsanstalt eller sjukhus eller tämligen snart kan frigivas, samt av *domstol* för brott häktade. Barnavårdskommittén har (se S.O.U. 1955:37) föreslagit en speciell organisation av »utredningshem» för unga, som på grund av brott eller annan social missanpassning måst tillfälligt omhändertagas. Skulle detta förslag ej i avsedd omfattning kunna genomföras, är det enligt vår mening möjligt att giva de föreslagna länscentralerna en sådan utformning, att också det klientel förenämnda kommitté åsyftar utan olägenhet kan tillfälligt omhändertagas i dessa centraler. En bestämd förutsättning är att effektiv åtskillnad skapas mellan det unga och det vuxna klientelet genom att en för unga avsedd avdelning, eller »utredningshem» enligt barnavårdskommitténs terminologi, förlägges till en separat byggnad. Det vore i varje fall ur kostnadssynpunkt motiverat att icke skapa en särskild orga-

nisation för förvaring av unga, som måst tillfälligt omhändertagas. Barnavårdskommitténs undersökningar visar nämligen, att frekvensen av ungdomsklientel, som på grund av föreliggande omständigheter efter tillfälligt omhändertagande behöver kvarhållas, även i de stora städerna är relativt liten.

Härads- och stadshäktena förutsättes skola nedläggas eller användas som länscentraler i de fall detta efter erforderliga ändringar och moderniseringar är möjligt. Äldre bestämmelser om härads- och stadshäktens uppförande och underhåll samt förplägnaden av häktade bör omarbetas eller ersättas med nya bestämmelser. *Hela* kostnaden för förvaring av alla häktade på länets förvaringscentral synes böra bäras av statsverket, vilket med hänsyn till de häktade även bör lämna bidrag till täckande av kostnaderna för sådan centrals anordnande. Beträffande övriga kategorier bör kostnaden för förvaringen bäras av vederbörande kommun, därest ej statsverket för vissa fall anses böra svara för denna kostnad.

Länscentral, som förslagsvis skulle administreras av en lokalstyrelse utsedd av Kungl. Maj:t och med en domare som ordförande, kunde lämpligen organiseras på en häktesavdelning, en förvaringsavdelning och en sjukavdelning (eventuellt även ett »utredningshem» såsom fristående avdelning; jfr ovan). Effektiva åtgärder för att skilja brottsfall från övriga fall bör vidtagas liksom även ljudisolerande och andra erforderliga åtgärder för en ur vårdsynpunkt acceptabel och lämplig förvaring av störande, våldsamma eller

omtöcknade personer. I vissa fall skulle en dylik länsinstitution, som bör vara försedd med förhörsrum, läkarrum och andra sådana specialutrymmen samt rum för den specialpersonal, vilken skall handhava verksamheten vid institutionen, kunna läggas i *anslutning* till ett sjukhus eller i varje fall i samma stad, där sådant är beläget, så att dettas behandlingsresurser kan utnyttjas av länsinstitutionen, t. ex. för behandling av akuta fall av kroppslig sjukdom, skador etc. I andra fall skulle sådan länsinstitution kunna läggas i anslutning till större stads polisstation (jfr Örebro, där avancerade planer på en vårdavdelning med förvaringsutrymmen för polisens behov utarbetats, vilken avdelning avses skola förläggas till ett blivande polishus).

För att samla erfarenheter rörande sammansättningen och den behöfliga storleken av personalen, yttre anordningar etc. kunde man måhända börja med att på försök anordna *en* länsinstitution av nu antydda karaktär.

Av kostnadsskäl inskränker vi oss i detta betänkande till att i huvudsak föreslå åtgärder av lagstiftningskaraktär för att — med bibehållande i stort sett av nuvarande organisation — bringa nu använda förvaringslokaler upp på en godtagbar nivå ifråga om deras yttre anordnande och utrustning samt för att få till stånd en enhetlig reglering av behandlingen av de olika personkategorier, som kan bli föremål för tillfälligt omhändertagande genom myndighets försorg.

FEMTE KAPITLET

Specialmotivering till författningsförslagen

Rörande brottsfallen är formen för frihetsberövande åtgärd genom vederbörandes intagande i särskilt förvaringsrum närmare reglerad främst i RB samt i SP 19 § 21—29. Beträffande övriga fall av tillfälligt omhändertagande finnes däremot f. n. i stort sett inga motsvarande bestämmelser. I nykterhetsvårdslagen nämnes dock, att omhändertagande jämlikt 21 § eller 25 § skall ske »på lämpligt sätt». Även beträffande den som genom länsstyrelses försorg skall intagas på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare enligt slutligt beslut därom äger länsstyrelsen draga försorg om omhändertagande och vård på annat lämpligt sätt, därest vårdplats ej genast kan erhållas (37 § nykterhetsvårdslagen). Sådan provisorisk vård må dock ej fortgå längre tid än tre månader.

Egentliga förvaringsbestämmelser saknas sålunda rörande andra tillfälligt omhändertagna än brottsfallen. Vi har nu ansett oss böra föreslå vissa regler angående behandlingen samt beskaflenheten av förvaringslokaler med giltighet för tillfälligt omhändertagna av alla kategorier att provisoriskt gälla i avsaknaden på mera definitiva lösningar av de problem, som hänger samman med samhällets omedelbara åtgärder till skydd mot ordnings- och säkerhetsstörande medborgare. Vårt förslag till sådana regler avser ifråga om häktade även behandlingen av dem, som intagits i fångvårdsanstalts häktesavdelning.

Av praktiska skäl — särskilt säkerhetsskäl — har man sedan lång tid tillbaka utan uttryckligt stöd av några bestämmelser nödgats i stor utsträckning använda vissa för brottsfall avsedda förvaringsutrymmen (stads- och häradshäkten samt polisarrester) även för övriga fall, vilket hittills med hänsyn till omhändertagandets genomsnittligt korta varaktighet ansetts tolerabelt. Främst av kostnadsskäl torde denna ordning t. v. få bestå. Med hänsyn till den låga standarden på många av dessa utrymmen, vilken justitieombudsmannens i I kap. refererade utredning påvisat, erfordras emellertid skärpta bestämmelser för att avlägsna de allvarliga bristfälligheter som sätter sin prägel på många nu befintliga förvaringsanordningar. Som ett särskilt skäl härtill kan anföras, att vissa omhändertagna måste kvarhållas förhållandevis lång tid hos polisen. I en del fall föreligger t. ex. stora svårigheter att någorlunda snabbt bedöma vilken vårdform som är mest adekvat. Platsbrist eller t. o. m. personalbrist kan i andra fall särskilt i sjukhus- och anstaltsverksamhetens nuvarande läge avsevärt fördröja en transport till sjukhus eller vårdanstalt. Ett frigivande kan också ibland på grund av särskilda omständigheter dröja längre än eljest. Redan av allmänna humanitetsskäl har man mot bakgrunden av justitieombudsmannens utredning anledning att med skärpa kräva en väsentlig förbättring av förvaringslokalernas

allmänna standard och de omhändertagnas vård. Ej sällan rör det sig här om påtagligt sjuka personer. Mörka och dystra förvaringsutrymmen med otillräcklig ventilation och belägna under den omgivande markytan är dessutom uppenbart ägnade att provocera till aggressivitet eller förstärka en depression i fall med sådan läggning. Även för att underlätta vaktpersonalens arbete med de omhändertagna är det därför av vikt, att dessa anordningar gives en så human utformning som möjligt.

Våra förslag till allmän reglering av tillfälligt omhändertagnas behandling och förvaring innebär en viss översyn och kodifiering av nu gällande bestämmelser härom och utgöres av dels förslag till *lag angående behandling av häktade med flera (häkteslag)*, i vilken *gemensamma* behandlingsbestämmelser för alla kategorier tillfälligt omhändertagna upptagits (varigenom bl. a. SP 19 § 21—29 helt kan slopas), dels ett förslag till *kungörelse med vissa föreskrifter angående härads- och stadshäkten samt polisarrestorer (häkteskungörelse)*, vilken innehåller närmare bestämmelser angående beskaffenheten och utrustningen av häkten och arrester. Medan häkteslagen avser behandlingen av även dem som är intagna i fångvårdsanstalts häktesavdelning, skall häkteskungörelsen — såsom framgår av dess rubrik — icke äga tillämpning på sådan anstalt.

A. Häkteslagen

I vårt förslag till häkteslag har sammanförts en rad bestämmelser, vilka f. n. har sin plats i SP 19 §, HK och FK. Ett flertal av dessa bestämmelser, vilka f. n. endast gäller för brott häktade eller anhållna samt i förvar tagna utlänningar, kommer därigenom att gälla *alla* kategorier tillfälligt omhändertag-

na. Vissa bestämmelser rörande behandlingen av dem som avtjänar frihetsstraff (straffverkställighetslagen) har tagits till förebild vid utarbetande av vårt förslag.

1 §.

I denna paragraf avgränsas lagens tillämpningsområde. Lagen avses skola gälla såväl genom häktning eller anhållande omhändertagna brottsfall som övriga fall av olika slag, vilka jämlikt stadgande i lag tillfälligt omhändertagits och därefter intagits i fångvårdsanstalts häktesavdelning eller i härads- eller stadshäkte eller polisarrest. Lagen avses sålunda icke skola gälla häktad eller annan omhändertagen, som t. ex. förvaras på sjukhus. I lagtexten användes beteckningen härads- och stadshäkte i stället för den nu i bl. a. FK förekommande benämningen härads- och stadsfängelse.

Vi är medvetna om att det ur psykologisk synpunkt kan vara diskutabelt att som här skett skapa regler gemensamma för dem som häktats eller anhållits för brott och övriga tillfälligt omhändertagna. De problem, som ett tillfälligt omhändertagande skapar, är dock i stort sett lika för de olika personkategorier, varom här är fråga. Det gäller ju också ett omhändertagande av i allmänhet relativt kort varaktighet. Vid vår översyn av behandlingsreglerna har vi dessutom eftersträvat att giva dem en utformning, som överensstämmer med humanitetskraven. Olikheter ur formell synpunkt i de omhändertagnas ställning har icke annat än på enstaka punkter inverkat på innehållet i dessa regler.

I den mån tillfälligt omhändertagande sker på fångvårdsanstalt, placeras de omhändertagna — i huvudsak häktade och i förvar tagna utlänningar — på särskild häktesavdelning. Ifråga om

fångvårdsanstalt har lagens tillämpning därför begränsats till intagna på häktesavdelning. På sådana intagna är straffverkställighetslagen ej tillämplig.

2 §.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvarar närmast SP 19 § 21 samt HK 1 § (jfr även RB 24: 11).

De i första stycket av denna paragraf uppdragna gränserna för frihetsinskränkningarna överensstämmer helt med vad som stadgas i RB 24: 11 ifråga om för brott anhållna samt med 13 § allmänna polisinstruktionen ifråga om personer, som stör allmän ordning och därför tillfälligt omhändertagits. Nyssnämnda stadganden bör emellertid bibehållas oförändrade, emedan de äger tillämpning även på omhändertaganden utanför de lokaler, som avses i häkteslagen.

Häkteslagens bestämmelser är avsedda att reglera intensiteten i frihetsinskränkningen men ej dess varaktighet. Regler om längden av frihetsberövandet finnes ifråga om för brott häktade och anhållna i RB. Beträffande övriga personkategorier finnes i allmänhet inga sådana regler. I den mån regler saknas härom ligger det i sakens natur att frihetsinskränkningen ej får pågå längre än ändamålet med omhändertagandet motiverar. Den omhändertagnes ovissheit om vad som väntar honom eller om tidpunkten för en viss behandlings påbörjande medför ej sällan, att han blir orolig med ökade svårigheter att vårda honom under väntetiden som följd. Det är därför ett intresse ur både den omhändertagnes och vaktpersonalens synpunkt, att tiden för omhändertagandet ej blir längre än som är oundgängligen nödvändigt.

Ofta är den omhändertagnes snabba placering, t. ex. på sinnessjukhus eller vårdanstalt för alkoholmissbrukare, di-

rekt avhängig av en läkarundersökning och dess resultat. En så god läkarservice vid häkten och arrester som möjligt bör därför eftersträvas (jfr 5 § lagförslaget), i mera folkrika polisdistrikt genom anställande av särskild polisläkare. Det gäller ej endast att läkare så snart som möjligt infinner sig för att företaga erforderlig undersökning utan också att läkarens arbete så mycket som möjligt underlättas (t. ex. genom tillgång i häkte eller arrest till de vanligast förekommande blanketterna, läkares enklare instrument och övriga hjälpmedel etc.). Är beslut meddelat om den omhändertagnes placering men saknas för tillfället ledig plats vid den vårdanstalt, dit han skall överföras, är det angeläget att fortlöpande kontakt uppehålls under väntetiden mellan den som förestår häktet eller arresten och vederbörande vårdanstalt, där platstillgången ej sällan växlar relativt snabbt. I vissa fall torde genom förhandling förtursrätt för »polisfall» kunna medgivas, särskilt om den ordningen införes, att visst antal platser alltid skall hållas speciellt reserverade för dylika fall (jfr 72 § sinnessjukstadgan, där sådan förtursrätt direkt stadgas för uppenbart farliga sinnessjuka).

Skulle viss handling, som är erforderlig för meddelande av beslut rörande den omhändertagne (t. ex. prästbevis), icke inkomma inom rimlig tid, bör den som handlägger ärendet söka påskynda handlingens anskaffande och i övrigt medverka till att ett så snabbt avgörande som möjligt kommer till stånd. Även den som förestår häkte eller arrest kan medverka härtill genom fortlöpande kontakt med den beslutande myndigheten.

Med begreppet fångsel avses icke endast bojar av lämplig konstruktion utan liksom i 81 § straffverkställighetslagen även andra tekniska hjälpmedel exem-

pelvis s. k. skyddströja. Den allmänna bestämmelsen att inga andra inskränkningar i friheten får förekomma än som påkallas av ändamålet med omhändertagandet, ordningen i förvaringslokalen eller allmän säkerhet gäller även befo-genheten att använda fängsel. Sådant får sålunda icke användas på annat sätt eller under längre tid än säkerheten verkligen påkallar. Bestämmelsen om att anteckning i särskild liggare skall göras, då fängsel kommit till användning, syftar till att bereda tillsynsorganen möjlighet att kontrollera i vilka fall, när, hur länge och under vilka omständigheter tvångsmedel av här förevarande slag begagnats och får därigenom en återhållande effekt.

Någon särskild bestämmelse angående skyldighet för omhändertagen att iakttaga ordningsregler o. d. motsvarande den bestämmelse härom, som finns intagen i HK 1 §, har ej ansetts behöfelig. En sådan bestämmelse skulle fordra regler jämväl rörande påföljd vid överträdelse av bestämmelsen. För ordningens upprätthållande torde stadgandet i SL 5:10 samt ett flertal ordningsfrämjande stadganden i häkteslagen vara tillfyllest. En höjning av förvaringsutrymmenas standard torde dessutom av psykologiska skäl i sin mån bidra till bevarande av lugn och ordning inom förvaringslokalerna.

3 §.

En regel om *obligatorisk* kroppsvisitation — motsvarande bestämmelserna i HK 2 § och FK 3 § (jfr också SP 19 § 21) — anser vi av säkerhetsskäl påkallad. Visitation skall ske vid »ankomst till förvaringslokalen». Med detta uttryck åsyftas även sådana tillfällen, då omhändertagen återkommer till förvaringslokalen efter att ha tillfälligt, t. ex. för rannsaking, lämnat densamma. Redan det skälet, att de omhändertagna

kan ha stora penningssummor eller andra värden förvarade i kläderna, motiverar att kroppsvisitation om möjligt företages i två befattningshavares närvaro till bestyrkande av vad som blivit tillvarataget vid visitationen. I icke så få fall torde personalbrist omöjliggöra detta. I dessa fall kan annan lämplig person såsom vittne ersätta en av befattningshavarna. Endast då verkligt hinder föreligger att företaga visitationen i annan persons närvaro må undantag från denna regel ifrågakomma.

Tredje stycket i denna paragraf innebär en viss uppmjukning av gällande bestämmelse i HK 2 §. Det lägges sålunda enligt det föreslagna stadgandet — bortsett från identifieringshandlingar — i viss mån i visitationsförrättarens hand att med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall avgöra vilka tillhörigheter som skall frångas den omhändertagne. Tillhörigheter, som kan äventyra ordning och säkerhet *under transport* från en förvaringslokal till en annan eller från förvaringslokal till domstol eller annan myndighet, t. ex. länsstyrelse vid förhör med omhändertagen alkoholmissbrukare, och från myndighet åter till förvaringslokal, skall också frångas den omhändertagne. Den långvariga praxis att hängslen och livrem eller skärp, vilka persedlar visat sig särskilt lämpade att använda för självmord genom hängning eller vid rymningsförsök, omhändertages torde alltfört böra strikt tillämpas. Likaså skall självfallet sådana föremål som knivar och skjutvapen undantagslöst tillvaratagas. Hos den omhändertagne anträffade penningmedel torde också i de flesta fall lämpligen böra frångas honom. Över omhändertagen egendom bör upprättas förteckning — lämpligen i särskild liggare — som undertecknas av visitationsförrättaren. När egendomen sedermera återlämnas

till den omhändertagne, bör detta ske mot kvittering på nämnda förteckning.

4 §.

Denna paragraf motsvarar närmast SP 19 § 22 samt första ledet av FK 3 §.

Den i paragrafens första stycke givna möjligheten att undantagsvis placera mer än en omhändertagen i samma rum får utnyttjas endast i trängande fall. Ett godtagbart skäl till undantag från huvudregeln är exempelvis att någon omhändertagen, t. ex. en psykiskt ömtålig person, uttryckligen begär att erhålla sällskap och annan omhändertagen av samma kön icke motsätter sig att dela förvaringsrum med honom. Om det blir erforderligt att placera flera omhändertagna i samma rum, skall iakttagas de regler för differentiering av dem, vilka upptagits i paragrafens andra stycke. Från bestämmelsen att omhändertagna av olika kön skall hållas skilda från varandra kan därvid ej göras undantag. Icke heller de övriga kategorier, som avses i andra stycket, får utan verkligt tvingande skäl sammanföras. Måste, t. ex. på grund av utrymmesbrist, för brott misstänkta förvaras i samma rum, bör noga tillses att person, som på grund av sitt föregående eller sin läggning kan tänkas öva ogynnsamt inflytande på sin omgivning, ej placeras tillsammans med exempelvis en yngre, mera lättpåverkad omhändertagen.

5 §.

Bestämmelsen i första stycket rörande de yttre förhållanden, under vilka förvaring av omhändertagen får ske, motsvaras av SP 19 § 22 (första meningen) och 29 och kompletteras av bestämmelserna i häkteskungörelsen (se sid. 11).

Den i samma stycke upptagna bestämmelsen om regelbundna läkarbesök för tillsyn av de omhändertagnas hälso-

tillstånd är en nyhet (jfr dock bestämmelsen i HK 3 § om obligatorisk läkarundersökning av häktad, som intagits i fångvårdsanstalt) och kan sägas utgöra ett exempel på sådana skärpta tillsynsbestämmelser, som 1951 års riksdag ansåg behövliga. Vi har ansett angeläget, att ej endast arrestlokalerna utan även de omhändertagna blir föremål för kontinuerlig tillsyn på ett mera kvalificerat sätt än f. n. De omhändertagna befinner sig av naturliga skäl ej sällan i ett psykiskt upprivet eller deprimerat tillstånd med risk för desperata beteenden. En viss medicinsk tillsyn över dem bör därför arrangeras genom avtal med läkare om regelbundna besök i förvaringslokalen. Självfallet skall effektiv tillsyn över de omhändertagna utövas genom vaktpersonalen. Denna bör dock härvid följa de allmänna råd och anvisningar läkaren kan lämna rörande tillsynen, vilken bör innefatta mer än rutinkontroll över de omhändertagnas uppförande. Särskilt gäller kanske detta fylleristklientelet, beträffande vilket vissa enkla, medicinska åtgärder enligt uppgift från läkarhåll skulle kunna vidtagas av vaktpersonalen för att dämpa russytomen. En omhändertagen fyllerist, som är bråkig, skulle t. ex. därigenom kunna bli lugnare och påtagligt lätthanterligare.

Med uttrycket »höggradig omtöckning av medvetandet» avses även svårare berusningstillstånd. Det må i detta sammanhang erinras om strafflagberedningens förslag angående särskilda »kliniker» för omhändertagande och vård av fyllerister (se sid. 27).

Vid sina besök har läkaren att även observera de hygieniska förhållandena i förvaringslokalerna. Otillfredsställande sådana förhållanden måste självfallet inverka ogynnsamt på de omhändertagnas allmänna hälsotillstånd särskilt i psykiskt hänseende. Iakttagna bristfäl-

ligheter bör av läkaren snarast meddelas vederbörande myndighet. Ifråga om häkten och arrester åvilar särskilt landsfogdarna ett betydande ansvar för att dessa lokaler hålles i tillfredsställande skick.

Läkartillsynen avses skola i allmänhet anförtros vederbörande tjänsteläkare (mot särskilt arvode eller lönekomensation). Även annan lämplig läkare bör kunna ifrågakomma, om tjänsteläkare av någon anledning ej kan anlitas. Tillsynen över tillfälligt omhändertagna, som intagits i fångvårdsanstalt, bör ombesörjas av anstaltens läkare. Vid förfall för anstaltsläkaren får givetvis annan läkare anlitas.

Erforderlig undersökning av omhändertagna för utfärdande av exempelvis läkarbetyg enligt nykterhetsvårdslagen eller av vårdattest enligt sinnessjuklagen synes naturligen böra ombesörjas av den läkare, åt vilken den fortlöpande läkartillsynen är anförtrodd. Då det enligt gjorda erfarenheter på grund av nuvarande brist på läkare ofta torde vara svårt att få en för enbart undersökning av ett enskilt fall kallad läkare att utan längre tidsutdräkt infinna sig, torde genom nu antydda ordning formaliteterna i åsyftade fall för intagning på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller sinnessjukhus ej oväsentligt underlättas.

Bestämmelsen i paragrafens andra stycke, vilken motsvarar SP 19 § 25, HK 3 § (första styckets andra led) och FK 6 § första stycket, torde speciellt på mindre orter bli svår att efterfölja beroende på att även i detta fall läkarbristen sannolikt kommer att göra sig påmind. Då en rad dödsfall förekommit bland i synnerhet berusade arrestanter, är det emellertid utomordenligt angeläget att söka i största möjliga utsträckning förhindra, att ytterligare sådana händelser inträffar. Kan läkare vid be-

hov av hans medverkan ej snabbt infinna sig, bör den sjuke utan dröjsmål på lämpligt sätt föras till läkare eller sjukhus. Som en allmän synpunkt må framhållas att, när avtal ingås med läkare att han skall fortlöpande besöka förvaringslokal, överenskommelse också bör träffas om tiderna för läkarens regelbundna besök och om de lämpligaste formerna för hans medverkan i övrigt. — Bestämmelsen i styckets sista mening om att sjukhusvård skall beredas omhändertagen, som är i behov därav, gäller självfallet även vid behov av vård på sinnessjukhus (beträffande ansökan om sådan vård se 6 och 8 §§ sinnessjuklagen; jfr också 48 § 1 andra stycket samma lag).

Kostnaden för läkartillsynen vid häkten och arrester synes i sin helhet böra stanna på polisdistriktet. Kostnad för läkartillsynen enligt denna paragraf över häktade, som intagits i fångvårdsanstalt, bör ingå i den förvaringskostnad, som i förekommande fall kan utkrävas av vederbörande kommun.

Bestämmelsen i tredje stycket, som motsvarar HK 9 §, torde knappast med den allmänna sjukvårdens ökade resurser och tillkomsten av den allmänna sjukförsäkringen få någon större praktisk betydelse. Bestämmelsen kan dock tänkas undantagsvis bli aktuell beträffande häktad, som skall frigivas men som på grund av svår sjukdom ej bör flyttas från fångvårdsanstalts häktesavdelning (eller sjukavdelning) eller vars pågående läkarbehandling av samma anledning ej bör avbrytas.

Vakthållningen över och behandlingen av olika personkategorier, som polismyndighet tillfälligt omhändertagit, bör i största möjliga utsträckning ombesörjas av särskild personal, som har speciell utbildning och erfarenhet av människovård. Hur god erfarenhet polispersonal än kunnat skaffa sig genom

kontakt i tjänsten med olika slags människor, är denna personal dock ej utan vidare lämpad för en mera vårdmässig tillsyn av människor. Det måste därför i princip vara rationellt och ändamålsenligt, att specialpersonal med för uppgiften lämpad utbildning — i sjukvård, särskilt mentalsjukvård, och praktisk psykologi — anställas för denna uppgift. Riksdagen har också funnit frågan om anställande av viss sådan personal vara värd beaktande. Anställande av dylik personal torde av ekonomiska skäl dock ej inom överskådlig tid kunna ifrågakomma annat än i de större städerna, där frekvensen av omhändertaganden är relativt stor. Huvudmännen för häkten och arrester i dessa städer liksom tillsynsorganen över dessa lokaler bör ägna denna fråga all möjlig uppmärksamhet och utifrån de särskilda lokala förhållandena söka nå en så tillfredsställande lösning av personalproblemet som möjligt.

Det kan i detta sammanhang förtjäna erinras om att polisinstruktionsutredningen på sin tid rekommenderade anställande av socialvårdstjänstemän hos de större städernas poliskärer. Härom anförde utredningen i sitt betänkande »Polisen och allmänheten» följande (S.O.U. 1947: 45 sid. 77):

»I syfte att främja samarbetet mellan polismyndigheten och socialvårdsorganen torde det förtjäna övervägas, huruvida ej till poliskärerna i de större städerna borde knytas särskilda socialvårdstjänstemän. Dylika socialkuratorer, till vilka härför lämpliga polismän synas böra utbildas, skulle även ur andra synpunkter innebära en värdefull tillgång för poliskärerna i nämnda städer. Sålunda skulle de kunna fylla betydelsefulla uppgifter vid handläggningen av de skiftande frågor av mera utpräglat social natur, som ankomma på polisen, såsom beträffande barn och ungdom som beträdas med brottslighet eller annan asocialitet, alkoholister, lösdrivare, sinnessjuka, hemlösa och andra personer, som söka hjälp hos polisen, vidare fattigvårds- och barnavårdsfrå-

gor, fall av hustrumisshandel och familje tvister m. m. Vidare skulle dessa socialvårdstjänstemän kunna tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar i olika sociala frågor.»

Enligt polisinstruktionsutredningen skulle ifrågavarande personal ägna sig åt undersökningsuppgifter. Vi finner detta förslag värt allt beaktande men har också velat rikta uppmärksamheten på behovet av större vårdmässighet i själva omhändertagandet. Dessa frågor bör enligt vår mening ägnas noggrann uppmärksamhet vid planeringen av nya förvaringslokaler och av deras personella utrustning.

Bestämmelsen i paragrafens sista stycke motsvarar HK 5 § andra stycket. Denna bestämmelse avses alltså skola gälla ej endast häktad, som intagits på fångvårdsanstalt, utan alla kategorier tillfälligt omhändertagna.

6 §.

Paragrafen motsvarar SP 19 § 24 och HK 3 § tredje stycket (jfr 27 § straffverksställighetslagen).

7 §.

Denna paragraf har sin motsvarighet i SP 19 § 23 och FK 4 §.

I uttrycket »tillräcklig kost» ligger, att så många mål per dag skall serveras, som kan anses motsvara en normal näringstillförsel. En bestämmelse om antalet mål (jfr härom FK 4 §) har därför ansetts obehövlig. Den läkare, som anlitas för tillsyn över de omhändertagna, bör lämna erforderliga anvisningar rörande mathållningen i allmänhet samt meddela dietföreskrifter, då sådana i speciella fall kan vara påkallade. Rörande annan förnödenhet än mat- och dryckesvaror stadgas i förslaget till häkteskungörelse (särskilt 3 och 7 §§).

Nuvarande bestämmelse om frihet för häktad att påkosta sig bättre underhåll

eller större bekvämlighet än som i allmänhet består den häktade föreslås utvidgad till att gälla alla kategorier tillfälligt omhändertagna. Dessa må sålunda själva skaffa sig eller mottaga underhåll och bekvämlighet, som låter förena sig med enkelhet och god ordning. Alkoholdrycker kan icke anses vara underhåll av här avsett slag.

Med uttrycket »särskilda skäl» i andra stycket avses exempelvis omtöckning av medvetandet hos den omhändertagne genom sjukdom eller berusning. Även brandrisk kan i speciella fall åberopas som särskilt skäl att vägra tobaksrökning, t. ex. vid brist på personal för den särskilda tillsyn, som alltid bör ordnas, då tillstånd till tobaksrökning medgives.

8 §.

Denna paragraf, som självfallet endast kan äga tillämpning på omhändertagen, vilken kvarhålls utöver ett dygn, har med nästan oförändrad lydelse hämtats från HK (4 §). Ändringen av förenämnda stadgandes lydelse vid dess flyttning till häkteslagen är enbart betingad av vår strävan att skapa för alla kategorier omhändertagna generellt gällande behandlingsregler.

Bestämmelserna i paragrafen kompletteras såvitt avser andra kategorier än de i fångvårdsansatt omhändertagna av 6 § andra stycket i häkteskungörelsen, där det föreskrives, att till häkte och arrest skall höra promenadgård. Dispens från denna föreskrift kan dock meddelas enligt 8 § tredje stycket i kungörelsen. Om promenadgård ej anordnats, måste den dagliga utevistelsen ordnas på annat lämpligt sätt. Med uttrycket »såvitt hinder ej möter» avses närmast sådana hinder för utevistelse som omhändertagens oro, våldsamhet, sjukdom eller utpräglad benägenhet att avvika.

Då den omhändertagnes hälsotillstånd påkallar att han vistas utomhus utöver den tid, som i regel medgives, bör läkare ge anvisning om den behövliga tidsförlängningen.

9 §.

Första stycket i denna paragraf har sin motsvarighet i SP 19 § 26. Utöver att bestämmelserna i detta stycke föreslås gälla generellt för alla tillfälligt omhändertagna har den ändringen vidtagits jämfört med förenämnda lagrum, att den som förestår förvaringslokalen skall aktivt medverka till den omhändertagnes sysselsättning, om denne vill arbeta. I viss utsträckning torde arbetsobjekt kunna hämtas även utanför häkte eller arrest, t. ex. vissa enklare tillverkningar, som småindustrin kan erbjuda. Den omhändertagne må själv skaffa sig och ägna sig åt sysselsättning, som kan betraktas som lämplig ur både den omhändertagnes synpunkt och med hänsyn till de yttre förutsättningarna samt till vad som är förenligt med ordning och säkerhet i förvaringslokalen. Även om han erbjudes arbete, må han själv skaffa sig sysselsättning.

Andra stycket motsvarar HK 10 §. Ifråga om omhändertagen, vilken är intagen i arrest eller i häkte, som ej tillhör fångvårdsanstalt, har några uttryckliga regler om rätt till gottgörelse för arbete som tillhandahålles den omhändertagne icke meddelats. Det har nämligen icke syntts lämpligt att genom obligatoriska regler binda de kommunala myndigheterna härvidlag. Önskvärt är emellertid att även omhändertagna i härads- och stadshäkten eller arrester beredes sådan gottgörelse. Härigenom stimuleras de omhändertagnas intresse att utföra arbete och underlättas vaktpersonalens uppgifter. Medel för detta ändamål bör därför anslås.

10 §.

Paragrafens första stycke har ingen motsvarighet i nu gällande bestämmelser om behandlingen av häktade och anhållna. Enligt SP 19 § 27 står det dock sådana personer fritt att läsa. Den föreslagna bestämmelsen om rätt för omhändertagen att, i den utsträckning det kan ske utan olägenhet, skaffa eller mottaga litteratur och publikationer »eller annat dylikt», varmed avses t. ex. spel av olika slag, har till förebild 31 § straffverkställighetslagen.

Andra stycket överensstämmer till innehållet nästan helt med HK 6 §. Skillnaden består i att bestämmelsen i detta stycke göres tillämplig på alla för brott häktade eller anhållna, som omhändertagits i häkte eller arrest, och sålunda ej endast på häktade, som intagits i fångvårdsanstalt.

11 §.

Vad som f. n. enligt HK 5 § första stycket gäller för i fångvårdsanstalt intagen häktad angående underrättelse till närstående om vistelseorten föreslås här få generell giltighet, dock med den begränsningen, att sådan underrättelse kan förvägras den som är gripen eller anhållen för brott, om underrättelsen »uppenbarligen kan medföra undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredning rörande brott». Vid tveksamhet rörande tillämpningen av undantagsbestämmelsen bör den som förestår förvaringslokalen samråda med vederbörande åklagare.

Om för brott gripen eller anhållen ej omedelbart vid intagningen i förvaringslokalen kan tillåtas att underrätta närstående, skall tillåtelse därtill lämnas, när omständigheterna så förändrats, att hinder enligt denna paragraf ej längre föreligger.

Hinder för underrättelse till närstående måste anses föreligga även då

sådant meddelande uppenbarligen skulle kunna leda till undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredningen rörande brott, för vilket annan än den omhändertagne misstänkes.

12 §.

Även omhändertagnas korrespondens bör regleras genom allmänt gällande bestämmelser motsvarande reglerna här om i SP 19 § 27 samt HK 7 §.

Omhändertagen må vägras avsända eller mottaga även sådant brev, som kan medföra undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredning rörande brott, för vilket annan än den omhändertagne misstänkes.

Vägrar omhändertagen att till honom ankommet brev eller brev som han önskar avsända läses, får brevet icke öppnas. Ankommet brev, som ej får läsas och därför ej utlämnats, skall förvaras för den omhändertagnes räkning och överlämnas till honom, då han frigives. Det torde vara lämpligt att i förvaringslokal uppsätta anslag med uppmaning till sådana omhändertagna, som vägrar medge att ankommande eller avgående brev läses, att göra anmälan härom till den som förestår förvaringslokalen. Ingen annan än den som förestår sådan lokal eller den han förordnar därtill får i förekommande fall taga del av de omhändertagnas korrespondens (jfr dock RB 27:9 och 12 angående beslagtagnade i vissa fall av försändelse och undersökning av sådan försändelse).

Vad här stadgats om brevfrösendelse bör uppenbarligen gälla även annan försändelse (telegram, paket e. d.) till eller från omhändertagen.

Den som förestår förvaringslokal bör på det sätt och i den utsträckning som är möjligt söka underlätta de omhändertagnas kontakt med myndigheterna i ärenden, som bedömes vara av verklig vikt.

13 §.

Denna paragraf motsvaras av SP 19 § 28 första stycket, vilket stadgande nu föreslås skola gälla alla kategorier tillfälligt omhändertagna. Även besök, som kan medföra undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredning rörande brott, för vilket annan än den omhändertagne misstänkes, kan vägras.

Om rätt för försvarare att sammanträffa med anhållen eller häktad stadgas i RB 21: 9.

14 §.

Paragrafen motsvarar SP 19 § 28 andra stycket, vilket tillkommit genom lag den 21 december 1945 (nr 879) i anslutning till den samtidigt antagna straffverkställighetslagen.

Den myndighet, som meddelat beslut om det tillfälliga omhändertagandet och därför äger bästa kännedom om de närmare omständigheterna i varje särskilt fall, skall pröva och avgöra ärenden av det slag, varom här är fråga. En följd av en bestämelse med denna innebörd blir exempelvis att vederbörande domstoll, som meddelat häktningsbeslut, skall upptaga och avgöra framställning av häktad om permission under viss kort tid.

Bestämmelsen i sista meningen av 66 § utlänningskungörelsen den 4 juni 1954 (nr 457), enligt vilken i förvar tagen utlännings ansökan om permission med tillämpning av SP 19 § 28 andra stycket skall avgöras av fångvårdsstyrelsen bör upphävas i samband med meddelandet av här föreslagna bestämmelse. Förslag till kungörelse angående ändring av förenämnda stadgande i utlänningskungörelsen har därför utarbetats (se sid. 15).

15 §.

Denna paragraf motsvaras av HK 8 § endast med den skillnaden, att stad-

gandet föreslås få giltighet med avseende å alla kategorier tillfälligt omhändertagna. Det må framhållas, att även relativt långa transporter av diskretionsskäl och till försvårande av rymning lämpligen bör företagas med bil.

16 §.

I HK 12 § och FK 6 § andra stycket, vilket stycke tillkommit genom kungörelse den 31 oktober 1947 (nr 845), finnes motsvarigheten till det föreslagna stadgandet. Enligt nyss angivna bestämmelse i FK är den som förestår förvaringslokalen skyldig att på begäran av häktad eller anhållen anmäla hos rätten dennes önskan att erhålla offentlig försvarare. I sådan funktionärs skyldigheter bör emellertid även ingå att efter mönster av HK 12 § lämna underrättelse till alla för brott häktade eller anhållna, som förvaras i någon av här förevarande slag av lokaler, om rätten att erhålla sådan försvarare. Underrättelsen bör självfallet lämnas snarast möjligt. Visserligen stadgas i 12 § förundersökningskungörelsen den 19 december 1947, att för brott skäligen misstänkt i samband med att han underrättas om misstanken skall erhålla upplysning om att han är berättigad att redan under förundersökningen anlita biträde av försvarare samt att under vissa förutsättningar offentlig försvarare kan förordnas. Det kan dock exempelvis hända, att en för brott misstänkt förklaras häktad i sin frånvaro och efter anträffandet åtminstone tillfälligtvis förvaras i polisarrest belägen på annat håll i landet än där undersökningsledaren tjänstgör utan praktisk möjlighet för denne att nå direkt förbindelse med den häktade. Den som förestår polisarresten är då enligt det föreslagna stadgandet skyldig att snarast lämna den häktade underrättelse om rätten att erhålla offentlig försvarare i målet.

17 §.

Paragrafen har sin motsvarighet i FK 7 §.

18 §.

Paragrafen motsvarar HK 13 §. Några speciella föreskrifter med stöd av sistnämnda stadgande har ej meddelats.

Vi föreslår att Kungl. Maj:t med stöd av det föreslagna stadgandet utfärdar en kungörelse med detaljerade föreskrifter angående beskaflenhet och utrustning av härad- och stadshäkten samt polisarrester. Vi har därför utarbetat ett förslag till en häkteskungörelse (sid. 11 ff.), vilken kommenteras nedan.

Tillsynen över häkten och arrester är reglerad i annan ordning (se härom sid. 29 ff.). Vi föreslår emellertid, att fångvårdsstyrelsens tillsyn över härad- och stadsfångelser skall upphöra och har därför utarbetat förslag till viss ändring av fångvårdsstyrelsens instruktion (se sid. 14). Tillsynen kommer härigenom att koncentreras hos länsstyrelserna och polischeferna. Vi anser ej erforderligt att skärpa bestämmelserna om tillsynen över lokalerna utan har nöjt oss med ett uttalande om vikten av att denna fullgöres effektivt (se sid. 37) samt ovan föreslagit en bestämmelse om kontinuerlig läkartillsyn över de omhändertagna och förvaringslokalerna (se 5 § häkteslagen jämte kommentaren till denna paragraf). Dessutom har vi i IV kap. föreslagit att en till inrikesdepartementet knuten särskild befattningshavare får till speciell uppgift att handlägga frågor om sådana lokalers anordnande och tillsynen över dessa.

SP 19 § 29 erhöi sin nu gällande lydelse genom 9 § lagen den 20 december 1946 om införande av nya rättegångsbalken. Även denna paragraf kan upphävas vid antagande av häkteslagen.

B. Häkteskungörelsen

Det har på grund av många härad- och stadshäktens samt polisarristers dåliga skick ansetts erforderligt, att mera ingående och strängare bestämmelser meddelas än dem FK innehåller angående beskaflenheten samt utrustningen av dylika förvaringslokaler. I den föreslagna kungörelsen har sådana bestämmelser sammanförts. Kungörelsen gäller icke de fångvården tillhöriga förvaringsutrymmen, som användes för tillfälligt omhändertagna (häktade samt i förvar tagna utlänningar). De standardkrav, som Kungl. Maj:t skulle uppställa i denna kungörelse ifråga om icke-statliga förvaringslokaler, bör dock självfallet iakttagas även för liknande lokaler, vilkas uppförande och utrustning ankommer på den statliga förvaltningen.

För att bereda erforderligt rådrum ifråga om de förbättringar av förvaringslokaler, som häkteskungörelsen aktualiserar, torde det vara lämpligt att kungörelsen icke sättes i kraft förrän något år förflutit efter dess utfärdande. Antalet dispensärenden hos länsstyrelserna enligt 8 § tredje stycket i kungörelsen torde därigenom kunna begränsas. Landsfogdarna synes vidare böra genom cirkulär från inrikesdepartementet få i uppdrag att i god tid före kungörelsens ikraftträdande verkställa en fullständig genomgång av dessa lokaler och lämna anvisningar om erforderliga åtgärder för att snarast få till stånd en sådan standard hos dessa lokaler, som överensstämmer med föreskrifterna i kungörelsen.

1 §.

Enligt 5 § första stycket häkteslagen skall omhändertagen förvaras under sådana förhållanden, att men icke uppstår för hans hälsa. I förevarande paragraf

angives hur förvaringslokalen byggnadstekniskt skall vara anordnad för att häkteslagens krav i nämnda hänseende skall kunna uppfyllas.

Förvaringslokalens beskaffenhet och utseende inverkar i hög grad både psykiskt och fysiskt på den omhändertagne. Ett minimikrav bör vara, att han, såvitt beror på lokalens utformning, ej genom vistelsen däri tager skada till sin hälsa. Därutöver bör emellertid fordras, att lokalen är ändamålsenligt anordnad, så att den omhändertagnes kvarhållande och vårdande underlättas. Mot de nu i bruk varande förvaringslokalerna kan — såsom tidigare framhållits — i dessa avseenden riktas allvarliga anmärkningar. För att en förändring till det bättre skall kunna åstadkommas, kräves enligt vår mening mera detaljerade och skärpta bestämmelser ifråga om förvaringslokalernas beskaffenhet än de som nu gäller. De av oss föreslagna bestämmelserna har upptagits i denna och följande paragrafer. Förslaget har i denna del föregåtts av samråd med byggnadsteknisk, socialhygienisk och psykiatrisk expertis.

Det i första stycket angivna minimimåttet för förvaringsrums golvyta — sex kvadratmeter — kan jämföras med ved fångvårdsbyggnadsutredningen ansett som erforderlig golvyta i bostadsrum för fångvårdens långtidsklientel, nämligen sju kvadratmeter. Det något mindre ytmåttet för förvaringsrum motiveras med att tiden för vistelsen i sådant rum i allmänhet är förhållandevis kort.

Ifråga om golvet i förvaringsrum föreskrives, att det skall ligga på sådan höjd över den angränsande markens yta, att skäliga anspråk på sundhet tilgodoses. Detta krav torde i allmänhet uppfyllas, om golvet ligger på c:a 30 centimeters höjd över markytan.

Väggarnas ytor bör av psykologiska

skäl hållas i ljus färg. Av samma skäl kan det också vara ändamålsenligt att förse fönster till förvaringsrum med en särskild vädringsruta, som kan öppnas av den omhändertagne själv. Sådan ruta, som självfallet icke bör ifrågakomma annat än i de fall, där förvaringsrummets belägenhet i förhållande till omgivningen skänker trygghet för att kommunikation med yttervärlden eller med annan omhändertagen ej kan förekomma genom denna anordning, måste uppenbarligen göras så liten, att avvikande ej kan ske genom rutans öppning. Fönstret bör vara stabilt utfört.

Särskilt anordningarna för uppvärmning och belysning måste på grund av justitieombudsmannens anmärkningar ägnas skärpt uppmärksamhet. Dessa anordningar måste vara av sådan konstruktion, att de kan anses direkt och särskilt lämpade för sitt ändamål.

Genom kravet att dricksfontän skall vara monterad i förvaringsrummet, underlättas i hög grad vaktpersonalens arbete. Personalen besväras nu ofta av pockande och obefogade anspråk från omhändertagnas sida på att erhålla vatten. Dricksfontänen måste vara så anordnad, att den ej kan skadas genom åverkan (vi har sett en sådan lämpligt och stabilt konstruerad fontän monterad i polisarresten i Arvidsjaur).

2 §.

De omhändertagna är ofta starkt nedsmutsade och i trängande behov av grundlig tvättning. Vi har därför ansett erforderligt att föreslå föreskrift om att tvätt- eller badrum — liksom även vattenklosett — obligatoriskt skall anordnas, dock med dispensmöjlighet enligt 8 § tredje stycket. Torrklosetter i eller utanför förvaringsrum måste nu anses definitivt tillhöra en förgången tid, varför dispens från att anordna vatten-

klosett ej torde böra medgivas i något fall.

3 §.

I denna liksom i 1 och 2 §§ avses förvaringsrum, som skall användas för normalfallen, d. v. s. lugna och balanserade omhändertagna. Även om inredningen i sådant förvaringsrum bör vara av solid konstruktion för att så mycket som möjligt nedbringa slitaget, är därmed icke sagt, att de olika inredningsföremålen måste vara klumpiga och otympliga till utseendet. Det har från polismannahåll framhållits, att rum av detta slag även kunde förse med enklare fönstergardin i syfte att förta något av den tristess, som på grund av sådana rums art ej någonsin torde kunna helt undvikas. Vi har dock, bl. a. på grund av att sådana gardiner kan användas som självmordsredskap, ansett oss böra avstå från att föreslå en föreskrift om obligatorisk utrustning av förvaringsrum med en inredningsdetalj av nyssnämnt slag.

I jämförelse med vad som föreskrives om förvaringsrums möblering i FK 1 § innebär de föreslagna bestämmelserna såtillvida en skärpning, att sådant rum även skall inredas med bord.

4 §.

Specialutrymme av det slag, som beskrives i denna paragraf, avses för förvaring av mera komplicerade fall (personer i psykotiska omtöckningstillstånd, bl. a. berusade, samt sådana som utan att kunna betraktas som psykiatriska fall är aggressiva eller visar sig hotfulla). Isoleringsrum på mentalsjukhus har tjänat som förebild vid utformningen av förvaringsrum enligt denna paragraf. Enligt vad psykiatrisk sakkunskap på vår tillfrågan upplyst måste det anses ändamålsenligt att sådant förvaringsrum har större golvyta än förva-

ringsrum för normalfall, vilket är anledningen till att minimiytan i denna paragraf angivits till tio kvadratmeter mot sex kvadratmeter i 1 §. Omhändertagen av här åsyftat slag torde nämligen bättre fördraga förvaringen, om denna försiggår i väl tilltaget utrymme. Därtill kommer att det i vissa fall kan erfordras medverkan av ett flertal befattningshavare vid den omhändertagnes införande i förvaringsrummet eller avlägsnande därifrån. Större golvyta än eljest är då erforderlig.

Enligt erfarenhet från mentalsjukhus är det lämpligt att placera sängplatsen i rummets mitt i stället för som nu oftast är fallet utmed en av rummets långväggar. Sängplatsen bör förse med madrass av lämpligt slag. De nu ofta förekommande väggfasta träbritsarna i de s. k. fyllfinkorna kan icke anses godtagbara såsom sängplatser. Föreskriften att sängplatsens höjd skall vara högst en halv meter ovan golvet är betingad av angelägenheten av att förhindra att den omhändertagne skadar sig, om han under vila eller sömn faller ned från sängplatsen.

Polisens arrestlokaler bör inom en snar framtid av uppenbara, hygieniska skäl allmänt erhålla en sådan utrymmesstandard, att förbud kan meddelas mot placering av flera berusade eller andra omtöcknade i samma förvaringsutrymme med en bred, för flera personer avsedd träbotten såsom liggplats. Jfr bestämmelserna i 4 § häkteslagen. Då nya sådana speciallokaler, av vilka behov uppstår genom denna paragraf, icke kan anskaffas omedelbart, har dispensmöjlighet lämnats i 8 § tredje stycket.

5 §.

Denna paragraf motsvarar helt IFK 2 § endast med den skillnaden, att skyldigheten att hålla förvaringsrum upp-

värmt även när det ej användes f. n. icke är obligatorisk.

6 §.

Dispens från anordnande av de i denna paragraf nämnda utrymmena kan medges med stöd av 8 § tredje stycket. Bland de kanske mest angelägna biutrymmena av de här angivna är särskilt matrum för vaktpersonalen. Det bör icke längre få förekomma att personal tvingas intaga sina måltider i tjänstelokalen. F. ö. bör personalen ej heller hänvisas att intaga måltid i något utrymme tillsammans med omhändertagna personer. Länsstyrelserna bör med kraft eftersträva att detta slags biutrymmen normalt anordnas åtminstone i de större städerna.

7 §.

Det bör åligga den som förestår härads- eller stadshäkte eller polisarrest att ansvara för i denna paragraf nämnda persedlar och artiklar, tillse att dessa finnes i tillräckligt antal samt förvaras på tillfredsställande sätt. Det måste vidare tillses, att utlånade persedlar och artiklar återlämnas, speciellt då de använts i samband med förhör eller transporter.

8 §.

Tillsynen över härads- och stadshäkten samt polisarrestar med därtill hörande personal bör åvila länsstyrelsen

jämte vederbörande polischefer i det län, där lokalerna är belägna. Detta innebär den förändringen att fångvårdsstyrelsens tillsynsuppgift på detta område avskaffas (se förslag till ändring av fångvårdsstyrelsens instruktion sid. 14). Fångvårdsstyrelsens och byggnadsstyrelsens godkännande av ritning till härads- eller stadshäkte bör icke heller längre förekomma (kungörelsen härom föreslås därför skola upphävas). Även denna uppgift kan efter tillkomsten av länsarkitektorganisationen överlämnas till länsstyrelsen. Byggnadsstyrelsen bör dock alltjämt tillhandahålla normalritningar till häkten och arrester.

Den dispensrätt, som inskrivits i tredje stycket, bör tillämpas restriktivt för att bättre förhållanden på detta område snarast skall kunna ernås. Rörande möjligheten för länsstyrelsen att förelägga vederbörande polisdistrikt att vidtaga förbättringsåtgärder beträffande arrestlokal samt rörande länsstyrelsens befogenhet att använda vite i detta syfte, jfr 8 § andra stycket och 14 § 2 lagen om polisväsendet i riket.

Såsom vi redan ovan anfört bör i inrikesdepartementet en särskild befattningshavare avdelas för frågor angående häkten och arrester. Denne befattningshavare bör liksom länsstyrelserna också på lämpligt sätt verka för att gemensamhetsanläggningar för förvaring av tillfälligt omhändertagna personer kommer till stånd i de olika länen.

SJÄTTE KAPITLET

Sammanfattning

1. Härads- och stadshäkten samt polisarrester användes för tillfälligt omhändertagande av ett mångsidigt sammansatt klientel, såsom för brott häktade, anhållna eller gripna, sinnessjuka, alkoholmissbrukare, fyllerister, lösdrivare, sociala verkställighetsfall. Riksdagens justitieombudsman har i en år 1950 verkställd utredning påvisat, att dessa lokalers allmänna standard i många fall ej fyller rimliga anspråk, trots att det finns författningsbestämmelser, som ger anvisningar om hur de skall vara anordnade.

2. En allmän och radikal förbättring av de otillfredsställande förhållandena på detta område kan icke uppnås annat än på längre sikt och sammanhänger med möjligheterna att få bygga nytt. En viss snar förbättring torde dock kunna åstadkommas genom skärpning och komplettering av nu gällande bestämmelser dels angående tillfälligt omhändertagnas behandling och dels angående beskaftenheten och utrustningen av härads- och stadshäkten samt polisarrester.

3. Behandlingsbestämmelserna bör omfatta *alla* kategorier tillfälligt omhändertagna och sålunda såväl för brott häktade, anhållna och gripna som sådana personer, vilka omhändertagits på annan grund än misstanke om brott. Förslag framlägges därför till *lag om behandling av häktade med flera (häkteslag)*. En viktig nyhet i lagförslaget

är en bestämmelse om att läkare skall utöva viss tillsyn över de omhändertagna och förvaringslokalerna. Denna tillsyn bör i övrigt i princip skötas av personal, som har specialutbildning och anställts enbart för denna uppgift.

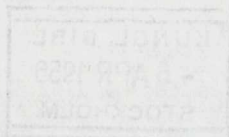
4. Genom ett förslag till *kungörelse med vissa föreskrifter angående härads- och stadshäkten samt polisarrester (häkteskungörelse)* skärpes högst väsentligt bestämmelserna om dylika lokalers beskaftenhet och utrustning. Länsstyrelsernas, landsfogdarnas samt lands- och stadsfiskalernas tillsyn över häkten och arrester effektiviseras. Där emot befrias fångvårdsstyrelsen från skyldigheten att utöva tillsyn över härads- och stadshäkten.

5. En särskild befattningshavare i inrikesdepartementet föreslås skola centralt handlägga ärenden angående härads- och stadshäkten samt polisarrester.

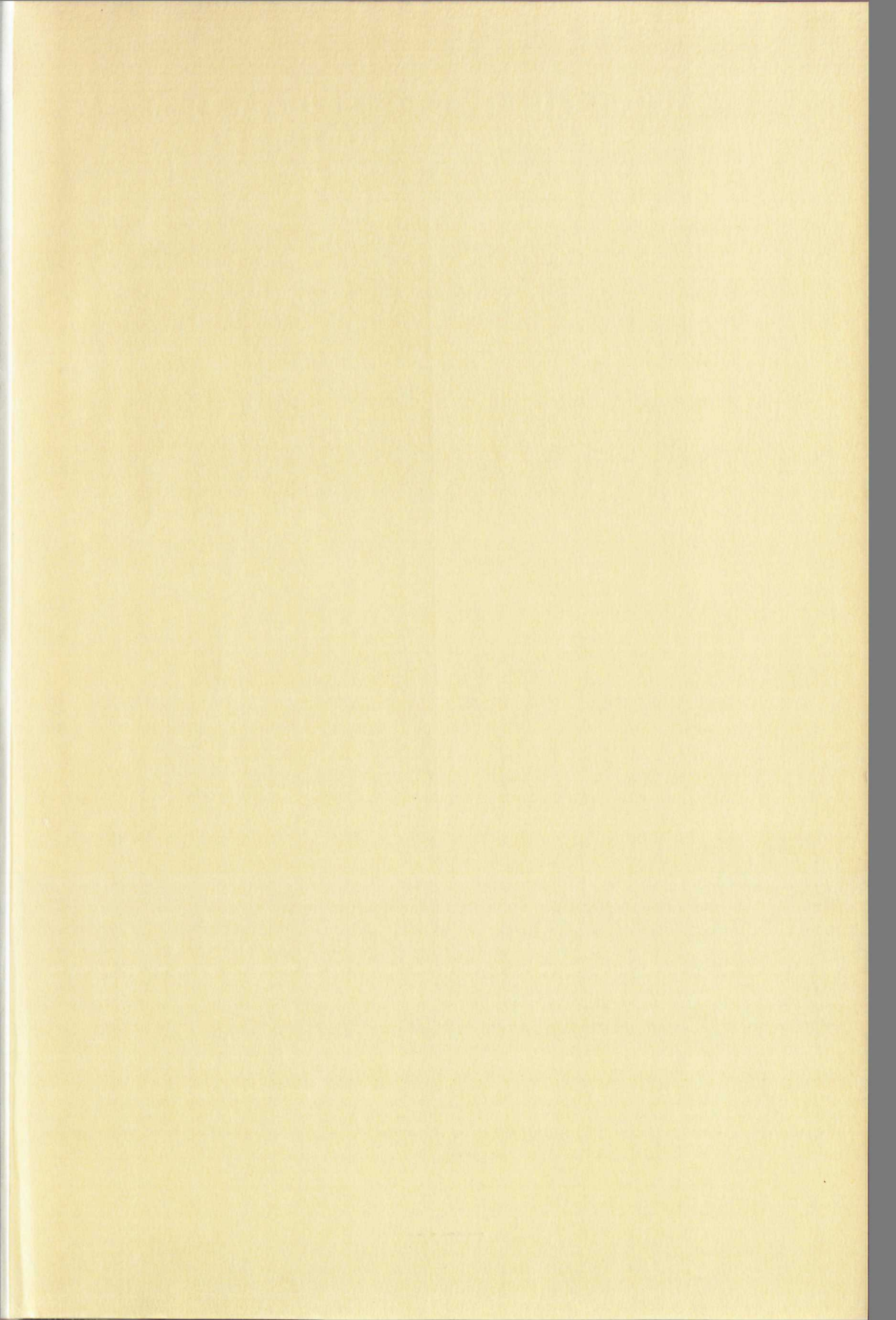
6. På längre sikt bör planeringen på detta område gå ut på en verklig förnyelse av förvaringsutrymmena för tillfälligt omhändertagna. Bästa lösningen torde vara att för varje län anordna en välutrustad upptagningscentral med behövlig specialpersonal. Inom en dylik länscentral skulle de olika personkategorier, varom här är fråga, omhändertagas. För sådana personer, vilkas omhändertagande kan väntas sträcka sig över endast några få timmar (t. ex. fyllerister) torde dock av praktiska skäl

lokala förvaringsanordningar hos polisen erfordras även i framtiden. Vid länscentral bör en kategoriuppdelning ske, så att t. ex. för brott misstänkta åtskiljes från övriga omhändertagna. Även unga, som måst tillfälligt omhändertagas på grund av brott eller social missanpassning av annat slag, skulle

kunna föras till en dylik vårdtekniskt välutrustad länscentral, självfallet dock endast under bestämd förutsättning att unga och äldre hålles strängt åtskilda under förvaringen. Lämpligen torde detta kunna ske genom att en ungdoms-avdelning (»utredningshem») anordnas i särskild byggnad.



KUNGL. BIBL.
- 6 APR 1956
STOCKHOLM



Statens offentliga utredningar 1955

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Vidlyftiga rättegångar. [10]
Sekretessen vid förundersökning i brottmål. [17]
Arbetsutredningens betänkande. 6. Ny bagerilag. [24]
Rådjongplanen fullföljande. [40]
Justitieombudsmaninstitutionen m.m. [50]
Häkten och arester. [54]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Administrativ rättsskydd. [19]
Tjänstebestämmelser. [30]
Ändrad taxeringsorganisation. [51]

Kommunalförvaltning.

Staten och kommunernas finansväsen.

Nya skatteskaor. [48]

Politik.

Betänkande ned förslag till läkemedelsförordning. [44]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Bostadskollektiva kommittén. 3. Tvätt. [8] 4. Samlingslokaler. [28]
Pennyvärdeundersökningen. 1. Utlandstransaktionerna och den svenska ekonomin. [13] 2. Finanspolitikens ekonomiska teori. [25]
Pris och prestation i handeln. [16]
Förslag till ny förordning om erkända arbetslöshetskassor m.m. [27]
Samhället och barnfamiljerna. [29]
Arbetskraftsbehovet inom offentlig verksamhet. [34]
Hyresregleringskommitténs betänkande. 4. Hyresregleringens avveckling m.m. [35]
Utredningshen. [37]
Statsstöd för samlingslokaler. [39]
Arbetskyddstyrelsen och yrkesinspektionen. [41]
Besittningsskydd för hyresgäst. [46]

Hälsa- och sjukvård.

Statens sjukhusutredning av år 1943. 8. Rationalisering av sjukhusdriften. [12]
Undersökning rörande små avloppsreningsanläggningar. [18]
Värme- och saltetsbranschen. [49]
Epileptikervården. [52]

Allmänt näringsväsen.

Konkurrens och priser. [45]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Lag om jordbrukskasserörelsen m.m. [1]
Prissättningen på jordbruksprodukter. Bilaga 1. [55]
Det mindre jordbrukets möjligheter att uppnå bättre lönsamhet. [7]
Flygfotogrammetrisk verksamhet. [20]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Vattenvården. [6]
Frågan om statslösen av stamaktierna i LKAB. [9]

Industri.

Handel och sjöfart.

Stöd åt den mindre och medelstora skeppsfarten. [2]
Tobakshandelsregleringen. [38]

Kommunikationsväsen.

Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 20—21. Detaljdistributörerna samt deras räkrästkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Kopparbergs och Gävleborgs län. [15] 22—24. Västerbottens län, Jämtlands och Västerbottens län. [22]
Busslinjeutredningen. 2. Betänkande rörande översyn av vissa bestämmelser i 1940 års förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m.m. jämte förslag till lag angående företaget, som driva yrkesmässig trafik med omnibus. [23]
Luftfartslag. [42]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Om riksbankens sedelutgivningsrätt och därmed sammanhängande penningpolitiska frågor. [43]

Försäkringsväsen.

Allmän pensionsförsäkring. [32]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Psykologisk utbildning och forskning. [11]
Handelsutbildningskommitténs betänkande och förslag. 2. Yrkesskolornas handelsundervisning m.m. [14]
Det döva barnets språk- och talutveckling. [20]
Tekniska skolutbildningen. [21]
Skolväsendets lokala och regionala ledning samt läraarsättningen. [31]
Lag angående jordfästning och gravsättning m.m. [36]
Kyrkomötets grundlagsenliga befogenheter m.m. [417]
Realskolan under övergångstiden. [53]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Nordiska parlamentariska kommittén. 9 och 10. Nordiska post- och teletaxor. [3 o. 4] 11. Nordiska vägtrafikbestämmelser m.m. [33]